

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИСМНИЦЬКОЮ ТА ТУРИСТИЧНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ

**«УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-
ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИСМСТВА»
(НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ МИТНИЦІ)».**

Кваліфікаційна робота здобувачки
освітнього ступеня магістр
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми «Менеджмент:
адміністрування діяльності суб'єктів
господарювання»
Фоміної Ксенії Андріївни
Керівник: к.е.н., доц. Метіль Т.К.
Рецензент: д.е.н., проф. Захарченко В.І.,
проф. кафедри міжнародного
менеджменту та інновацій
ДУ «Одеська політехніка»

Робота допущена до захисту
на засіданні кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю
(підписаною кафедрою)

протокол № 7 від «17» грудня 2025 р.

Завідувач кафедри

Меріан Т.К.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Робота пройшла публічний захист
на відкритому засіданні ЕК

«24» грудня 2025 р.

Оцінка *ВР* *Відмінно*
(за стобальною шкалою) (за кваліфікаційною шкалою)

Голова ЕК

Сур *Мурман Т.С.*
(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ	8
1.1. Сутність адміністративно-господарської діяльності як складової управління підприємством.....	8
1.2 Система управління ресурсами, матеріально-технічним забезпеченням і господарським обслуговуванням на підприємстві державної установи	11
1.3. Нормативно-правова база та підходи до вдосконалення управління в митних органах України.....	16
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОЇ МИТНИЦІ	24
2.1. Організаційно-функціональна структура Одеської митниці.	24
2.2. Стан адміністративно-господарського забезпечення установи.....	30
2.3. Аналіз ефективності управління матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами та виявлення проблем і ризиків в управлінні господарською діяльністю митниці.	33
Висновки до розділу 2.....	42
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОДЕСЬКОЇ МИТНИЦІ	45
3.1 Оптимізація організаційної структури та процесів управління адміністративно-господарською діяльністю.....	45
3.2. Удосконалення системи управління персоналом та підвищення кваліфікації працівників адміністративно-господарського підрозділу... ..	57
3.3. Обґрунтування ефективності запропонованих заходів (економічний і функціональний ефект).....	65
Висновки до розділу 3.....	69
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

Актуальність роботи. Адміністративно-господарська діяльність є важливою складовою функціонування державних органів, оскільки забезпечує умови для виконання ними своїх основних завдань. В умовах реформування державного управління в Україні, а також у контексті децентралізації, цифровізації та воєнного стану, питання підвищення ефективності управління адміністративно-господарськими процесами набувають особливої актуальності.

Одеська митниця, як один із ключових органів Державної митної служби, відіграє важливу роль у забезпеченні надходжень до державного бюджету, протидії контрабанді та контролю за переміщенням товарів. Для забезпечення ефективної роботи цього органу необхідно мати налагоджену систему управління матеріально-технічним, фінансовим та кадровим забезпеченням, що становить суть адміністративно-господарської діяльності.

Сучасний стан адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці характеризується низкою викликів: обмежене фінансування, неефективне використання ресурсів, застаріла матеріально-технічна база, а також складна геополітична ситуація, що створює додаткові труднощі в управлінні. Тому дослідження та вдосконалення механізмів управління цією сферою є вкрай необхідними.

Актуальність теми зумовлена потребою забезпечення належного функціонування митних органів в умовах обмежених ресурсів, цифровізації управлінських процесів і зміни нормативно-правового середовища. Особливе значення має впровадження сучасних інструментів обліку, моніторингу та планування ресурсів для досягнення стратегічних цілей митниці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання удосконалення управління адміністративно-господарською діяльністю підприємств активно розглядається у працях як українських, так і зарубіжних науковців, оскільки ефективне ресурсне забезпечення, технічна модернізація, раціональна

організація внутрішніх процесів і цифровізація є невід'ємними складовими конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Значний внесок у розробку теоретико-методологічних підходів до управління адміністративно-господарською діяльністю зробили українські науковці, зокрема: Козак Ю.Г. акцентує увагу на необхідності стратегічного підходу до управління внутрішніми ресурсами підприємства та важливості адаптації до змін зовнішнього середовища [20]; Афанасьєв М.Ю. розглядає проблематику системного управління адміністративно-господарськими процесами як інструмент забезпечення ефективного функціонування підприємства [1]; Скрипник А.В. досліджує роль організаційних структур і їх трансформації в умовах цифрової економіки, зокрема у сфері матеріально-технічного забезпечення [43]; Мельник Л.Г. розкриває питання ресурсоефективного управління та мінімізації витрат у межах АГД підприємств [28].

У зарубіжній науковій літературі акцент робиться на цифровій трансформації адміністративних процесів, інтеграції ERP-систем, Lean-підходів та аутсорсингу допоміжних функцій. Так, R. Kaplan і D. Norton (Balanced Scorecard) вказують на необхідність ув'язування адміністративно-господарських функцій із загальною стратегією підприємства [61]. Michael Hammer у своїх дослідженнях підкреслює значення реінжинірингу бізнес-процесів у підвищенні ефективності допоміжної діяльності [59].

Попри наявність значного наукового доробку, слід зазначити, що питання інтеграції цифрових рішень, зниження адміністративного навантаження, ефективного управління матеріально-технічними ресурсами в умовах нестабільного зовнішнього середовища залишаються відкритими.

Метою даної кваліфікаційної роботи є удосконалення підходів до управління адміністративно-господарською діяльністю Одеської митниці шляхом аналізу її поточного стану, виявлення проблем та розробки практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення **наступних завдань**:

- дослідити сутність, зміст і функції адміністративно-господарської діяльності в державних органах;
- проаналізувати організаційну структуру та поточний стан адміністративно-господарської діяльності одеської митниці;
- виявити основні проблеми та недоліки в управлінні ресурсами та забезпеченні господарської діяльності митниці;
- оцінити ефективність поточних механізмів управління та використання матеріально-фінансових ресурсів;
- запропонувати напрями вдосконалення управління адміністративно-господарською діяльністю з урахуванням цифрових інструментів та сучасних управлінських підходів;
- обґрунтувати економічну ефективність та доцільність впровадження запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є процес адміністративно-господарської діяльності організації.

Предметом дослідження є організація, планування, контроль та удосконалення адміністративно-господарської діяльності на прикладі Одеської митниці.

У процесі дослідження були використані методи економічного аналізу, порівняльного аналізу, SWOT-аналізу, структурно-функціонального підходу, а також елементи системного підходу до управління в державному секторі.

Наукова новизна та практичне значення роботи полягає у можливості застосування запропонованих заходів для оптимізації використання ресурсів, підвищення прозорості управлінських рішень та зниження адміністративних витрат.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативно-правові документи, монографічні дослідження та матеріали конференцій,

опубліковані в періодичних виданнях, навчальні посібники, Інтернет-ресурси тощо.

Апробація результатів дослідження. Окремі результати дослідження доповідались та обговорювались:

– на ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів з нагоди Всеукраїнського дня науки «Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента» (16 травня 2025 року, м. Ізмаїл). З доповіддю за темою «Нормативно-правова база та підходи до вдосконалення управління в митних органах України».

– на міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми науки, освіти і суспільства в умовах сучасних викликів» (16 серпня 2025, м. Кременчук) за темою «Актуальні проблеми та ризики у діяльності митниці».

– на ХІ Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів з нагоди Всеукраїнського дня науки «Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента» (20 листопада 2025 року, м. Ізмаїл). З доповіддю за темою «Удосконалення системи управління персоналом та підвищення кваліфікації працівників адміністративно-господарського підрозділу».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел з 65 позицій. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 87 сторінок, у т.ч. 84 сторінок основного тексту. Робота містить 20 таблиць, 8 рисунків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ

1.1. Сутність адміністративно-господарської діяльності як складової управління підприємства

Адміністративно-господарська діяльність (АГД) є невід'ємною складовою управління будь-якої організації, зокрема державного органу, і спрямована на створення, підтримання та розвиток матеріально-технічної бази, забезпечення ефективного використання ресурсів, а також на організацію внутрішньої інфраструктури установи. У державному секторі АГД забезпечує функціонування організації відповідно до її цілей та завдань, визначених законом або регламентом.

Розглянемо узагальнену табл. 1.1 з різними підходами до визначення поняття адміністративно-господарської діяльності підприємства з точки зору українських і зарубіжних науковців.

Таблиця 1.1

Теоретичні основи поняття адміністративно-господарської діяльності підприємства

Автор	Визначення поняття	Ключові характеристики
1	2	3
В. М. Грушко [10]	Адміністративно-господарська діяльність — це діяльність, спрямована на організацію та забезпечення нормального функціонування підприємства шляхом управління його матеріальними, фінансовими, трудовими ресурсами.	Акцент на управлінських функціях і забезпеченні умов господарювання.
О. С. Раєвнева [39]	Адміністративно-господарська діяльність — це комплекс заходів з організації внутрішнього середовища підприємства, що охоплює ресурси, інформацію, контроль та координацію.	Охоплює інформаційні, організаційні й ресурсні аспекти.
А.Ф. Павленко [33]	Це система управління, яка забезпечує раціональне використання ресурсів та підтримку внутрішнього порядку на підприємстві.	Звертає увагу на функції адміністрування та оптимізації.

Продовження табл. 1.1

1	2	3
ISO 9001:2015 [60]	Під адміністративними процесами маються на увазі підтримуючі функції управління, що забезпечують виконання основної діяльності організації.	Міжнародний стандарт: адміністративна діяльність — допоміжна до основної
Н. І. Лаптева [25]	Адміністративно-господарська діяльність — це вид управлінської діяльності, що забезпечує функціонування підприємства через регулювання внутрішніх процесів.	Розглядається як функціональний напрям менеджменту.
М. Портер (Harvard) [64]	Support activities in the value chain include firm infrastructure, such as general management, planning, finance, accounting, legal, and government affairs.	Розглядає АГД як інфраструктурну підтримку у створенні цінності.
J. Robbins (США) [65]	Administrative and operational activities are the internal organizational efforts aimed at maintaining efficiency and achieving planned results through control, coordination, and planning.	Зарубіжна школа — акцент на координації, плануванні, ефективності.

* В українській традиції АГД найчастіше розглядається як внутрішнє управління підприємством.

** У міжнародних джерелах АГД часто трактується як "support activities" у межах value chain (ланцюга створення цінності).

Джерело: складено автором на основі джерел [10, 25, 33, 39, 63, 67, 68].

На основі аналізу підходів можна запропонувати таке узагальнене визначення: «Адміністративно-господарська діяльність підприємства — це комплексна функціональна діяльність, спрямована на організаційне, технічне, матеріально-побутове забезпечення внутрішньої інфраструктури підприємства, що створює умови для безперебійного виконання основних виробничих та управлінських процесів».

АГД охоплює широкий спектр функцій, серед яких основними є:

- організація обліку та контролю за матеріальними та фінансовими ресурсами;
- забезпечення установи обладнанням, інвентарем, канцелярськими товарами, транспортом тощо;
- управління інфраструктурними об'єктами (будівлі, інженерні мережі, системи безпеки);
- організація охорони, прибирання, енергозабезпечення та ремонту;
- ведення технічної документації та звітності;

– забезпечення дотримання нормативних вимог (пожежна безпека, охорона праці тощо).

На думку Козіної О. В.: «Адміністративно-господарська діяльність — це сукупність організаційно-управлінських, матеріально-фінансових та обслуговуючих процесів, які спрямовані на забезпечення стабільного функціонування організації у внутрішньому середовищі. Згідно з ДСТУ 4163:2020, до обов’язків господарської служби державного органу відноситься також контроль за дотриманням стандартів експлуатації державного майна» [21, с. 45].

АГД є не лише технічною чи допоміжною діяльністю, а й ключовим елементом забезпечення ефективного функціонування установи. Через якість її організації можна оцінити рівень управлінської культури, ресурсної стійкості та адаптивності до змін.

Особливо важливу роль АГД відіграє в умовах обмеженого державного фінансування, коли ефективність використання бюджетних коштів набуває пріоритетного значення. Як зазначає Мельник Л. Г.: «раціональне управління господарськими ресурсами може істотно знизити витрати, підвищити якість обслуговування персоналу та створити передумови для впровадження інновацій у державному управлінні» [29, с. 34].

У структурі органів державної влади та митних органах, зокрема, адміністративно-господарські підрозділи (відділи або служби) взаємодіють з іншими підрозділами та формують внутрішнє забезпечення, від комунікацій і логістики до організації архіву й матеріального обліку. Таким чином, ефективність АГД має прямий вплив на виконання ключових функцій митного органу, через здійснення митного контролю, адміністрування платежів, протидію порушенням законодавства [16, с. 89].

Узагальнюючи, адміністративно-господарська діяльність є критично важливою управлінською функцією, що забезпечує базис для реалізації основних завдань державного органу, формує внутрішню інфраструктуру і впливає на якість та результативність державної служби.

1.2. Система управління ресурсами, матеріально-технічним забезпеченням і господарським обслуговуванням державної установи

Система управління ресурсами, матеріально-технічним забезпеченням і господарським обслуговуванням (МТЗ) є основою функціонування будь-якої державної установи [27, с. 36]. Вона передбачає організовану діяльність, спрямовану на ефективне використання ресурсів для забезпечення безперебійної роботи установи, а також створення належних умов для виконання її основних функцій.

Система управління ресурсами державної установи — це багаторівнева структура управління, яка охоплює планування, розподіл, використання та контроль матеріальних, фінансових, технічних і трудових ресурсів для забезпечення ефективної роботи установи [5, с. 19]. Вона базується на принципах ефективності, системності, цільового призначення та законності витрат.

До ключових складових цієї системи належать:

- управління матеріальними ресурсами (забезпечення установи засобами праці, меблями, канцелярськими та господарськими товарами, паливно-мастильними матеріалами);
- фінансове забезпечення (бюджетування витрат на господарські потреби, закупівлі, послуги з утримання будівель тощо);
- організація технічного обслуговування (ремонт, енергопостачання, охорона, санітарне утримання, експлуатація інженерних систем);
- логістика та облік (ведення складського обліку, інвентаризація майна, контроль за використанням ресурсів).

Як зазначає Д. В. Бухал: «Ефективність державної установи прямо залежить від якості управління її ресурсами: недостатнє забезпечення, нерациональне використання майна або фінансів призводить до дестабілізації виконання основних функцій» [5, с. 22].

Матеріально-технічне забезпечення (МТЗ) — ключовий елемент системи управління ресурсами, який включає в себе закупівлю, зберігання, облік, видачу та списання майна, техніки, матеріалів тощо. У свою чергу, господарське обслуговування передбачає експлуатацію, прибирання, ремонт приміщень, обслуговування інфраструктури, охорону та створення безпечних умов праці.

Як зазначає Лисенко Л. М.: «Матеріально-технічне забезпечення в державному секторі є організованим процесом планування, забезпечення та контролю за використанням матеріальних ресурсів, який спрямований на досягнення максимального результату при обмежених витратах» [27, с. 45].

У митних органах, таких як Одеська митниця, система управління МТЗ має ще більшу вагу. Вона охоплює не лише внутрішнє забезпечення, а й елементи логістики зовнішньої діяльності: роботу з митними терміналами, охоронними структурами, експлуатацію службового транспорту та пунктів пропуску. Окрім того, важливою функцією є дотримання стандартів безпеки, охорони праці та збереження державного майна, що є предметом контролю відповідних служб та ревізійних органів.

Принципи системи управління МТЗ і господарським забезпеченням представлено у рис. 1.1.

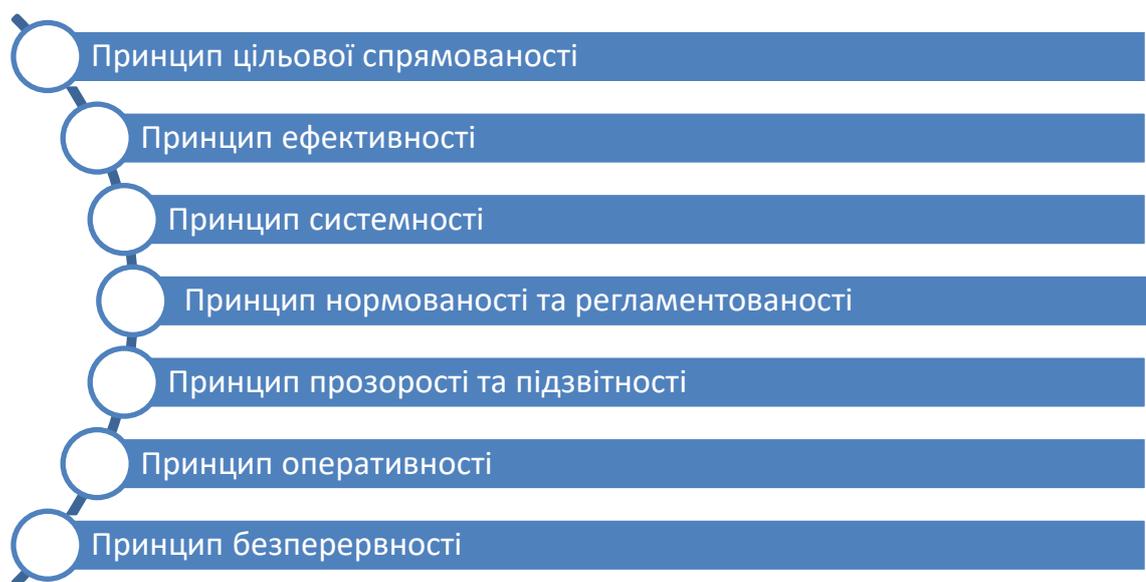

Рис. 1.1. Принципи системи управління МТЗ і господарським забезпеченням.

Надамо опис зазначених принципів:

1. Принцип цільової спрямованості – коли всі ресурси мають використовуватися виключно за призначенням відповідно до завдань установи, забезпечуючи досягнення цілей діяльності.

2. Принцип ефективності – передбачає максимізацію результату при мінімальних витратах, тобто раціональне використання ресурсів без втрат або перевитрат.

3. Принцип системності – управління МТЗ здійснюється як єдина система, що охоплює взаємопов'язані елементи: закупівлі, облік, зберігання, списання, обслуговування.

4. Принцип нормованості та регламентованості – використання ресурсів здійснюється відповідно до встановлених нормативів, положень та законодавчих актів.

5. Принцип прозорості та підзвітності – усі етапи управління ресурсами мають бути документально підтверджені, а витрати — обґрунтованими та прозорими для перевірки.

6. Принцип оперативності – рішення щодо забезпечення установи матеріальними ресурсами повинні прийматися вчасно, відповідно до потреб і обставин.

7. Принцип безперервності – МТЗ повинно гарантувати стабільну роботу установи, унеможливаючи перебої в постачанні ресурсів [41, с. 48].

Система управління матеріально-технічним забезпеченням та господарським обслуговуванням у державній установі має ґрунтуватися на сукупності взаємопов'язаних принципів, які забезпечують її ефективність, прозорість і стійкість. Розглянуті принципи сприяють цільовому та економному використанню ресурсів, мінімізують ризики зловживань, підвищують якість адміністративної та господарської діяльності.

Таким чином, дотримання цих принципів у процесі управління МТЗ дозволяє державним установам, зокрема Одеській митниці, підтримувати

високий рівень функціональної спроможності, відповідати вимогам нормативно-правового поля та забезпечувати стабільність у роботі.

У системі МТЗ та господарського обслуговування виділяють три ключові рівні управління, що подані в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Рівні управління МТЗ та ресурсами установи

Рівень управління	Сутність	Основні підрозділи	Функції
Стратегічний	Визначення ресурсної політики, затвердження бюджетів, контроль відповідності стандартам	Керівництво митниці, фінансовий підрозділ, головний інженер	<ul style="list-style-type: none"> – Затвердження планів закупівель; – Формування цільових програм розвитку інфраструктури; – Визначення пріоритетних напрямів технічного переоснащення
Тактичний	Реалізація стратегічних рішень через оперативне планування, організацію закупівель	Відділ закупівель, юридичний сектор, логістика	<ul style="list-style-type: none"> – Проведення тендерних процедур; - Заключення договорів з постачальниками; – Контроль поставок та звітність
Оперативний	Виконання повсякденних завдань із забезпечення діяльності установи	Складські підрозділи, господарський відділ, техперсонал	<ul style="list-style-type: none"> – Видача ресурсів за накладними; – Проведення інвентаризації; – Технічне обслуговування та ремонт приміщень

Джерело: складено автором на основі джерел [25, 26, 29]

Отже, узагальнююча картина показує рівні:

- Стратегічний – формування ресурсної політики органу, розробка довгострокових планів технічного переоснащення;
- Тактичний – визначення потреб на короткострокову перспективу, планування закупівель, вибір постачальників;
- Оперативний – щоденне забезпечення функціонування установи (ремонт, обслуговування, ведення обліку, контроль за витратами).

Проблеми у системі МТЗ часто виникають через:

- недосконалість державного фінансування;
- тривалі та непрозорі процедури закупівель (тендери);
- слабку автоматизацію облікових процесів;
- зношеність матеріально-технічної бази;
- низьку кваліфікацію персоналу господарських служб.

У зв'язку з цим актуальним стає впровадження електронного документообігу, цифрових інструментів обліку ресурсів, ERP-систем, що дозволяють централізовано керувати всіма господарськими процесами та значно підвищити прозорість і контроль.

Наприклад, у ряді органів виконавчої влади України вже реалізовано пілотні проекти із впровадження автоматизованої системи управління ресурсами на базі програмного забезпечення ProZorro Market та Держфінмоніторингу, що дозволяє здійснювати закупівлі за спрощеними процедурами та зменшує адміністративні витрати.

У митних структурах, зокрема в Одеській митниці, ефективне функціонування системи МТЗ є запорукою стабільної роботи митних пунктів, швидкої логістики, належної організації митного контролю та формування позитивного іміджу органу як публічної служби.

Отже, система управління ресурсами, МТЗ і господарським обслуговуванням є важливою складовою стабільного функціонування державної установи. Приклад Одеської митниці демонструє, що ефективна організація цих процесів дозволяє забезпечити відповідність стандартам, оперативне реагування на потреби структурних підрозділів і раціональне використання бюджетних коштів.

1.3. Нормативно-правова база та підходи до вдосконалення управління в митних органах України

Управління адміністративно-господарською діяльністю в митних органах України здійснюється в межах чинного законодавства, що регулює організацію

державної служби, використання бюджетних коштів, управління державною власністю, а також діяльність митних органів. Комплекс нормативно-правових актів визначає як загальні принципи державного управління, так і специфіку роботи господарських підрозділів в органах виконавчої влади.

Митні органи України відіграють провідну роль у реалізації державної економічної політики в частині регулювання зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення митної безпеки та формування дохідної частини державного бюджету. В умовах глобалізації, інтенсивного зростання транснаціонального товарообігу та інтеграційних процесів ефективно митне адміністрування є не лише інструментом економічної стабільності, а й чинником, що впливає на інвестиційну привабливість країни та рівень довіри до її інституцій [21, с. 46].

Протягом останнього десятиліття система митного регулювання в Україні зазнала істотної трансформації, зумовленої як внутрішніми реформами, так і міжнародними зобов'язаннями, зокрема в межах виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Разом із тим зберігається низка проблем, пов'язаних із фрагментарністю організаційної структури, недосконалим розподілом повноважень і недостатньою інституційною спроможністю до оперативного реагування на виклики зовнішнього середовища. Це, в свою чергу, актуалізує потребу в ґрунтовному аналізі нормативно-правової бази та управлінських підходів у сфері митної справи.

Правове регулювання функціонування митної системи ґрунтується передусім на положеннях Митного кодексу України [30], який визначає основні принципи, процедури та повноваження митних органів. Крім того, важливе значення мають інші нормативно-правові акти: закони України, постанови Кабінету Міністрів, накази центральних органів виконавчої влади, а також міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України. Системна адаптація українського митного законодавства до стандартів ЄС триває, проте темпи оновлення нормативної бази потребують пришвидшення з метою забезпечення її уніфікації та усунення нормативних дублювань чи колізій.

З 2019 року функції реалізації митної політики делеговано Державній митній службі України, яка діє як окремий центральний орган виконавчої влади. Її діяльність координується Міністерством фінансів України, що в деяких випадках ускладнює стратегічне планування та оперативне управління в умовах динамічного зовнішнього середовища. Відсутність належної адміністративної автономії, недостатня кадрова забезпеченість, а також обмеженість цифрових інструментів управління ресурсами свідчать про необхідність модернізації системи управління на всіх рівнях — від нормативного до операційного. Розглянемо ключові нормативно-правові акти, що регулюють митну діяльність в Україні у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Ключові нормативно-правові акти, що регулюють митну діяльність в Україні

№	Назва нормативного акту	Основний зміст
1	Митний кодекс України	Визначає повноваження митних органів, правила митного оформлення, структуру органів і функціонування МТЗ [30]
2	Бюджетний кодекс України	Регламентує бюджетне фінансування, порядок використання коштів для забезпечення митної інфраструктури [6]
3	Закон України «Про управління об'єктами державної власності»	Визначає механізми розпорядження державним майном [38]
4	Закон «Про Державну митну службу України»	Визначення повноважень та функцій ДМСУ [36]
5	Постанова КМУ №1062 від 11.10.2016 р.	Установлює порядок використання та обліку держмайна в органах виконавчої влади [11]
6	Наказ ДМСУ №314 від 18.11.2020 р.	Регламентує організацію господарських служб митниць, управління ресурсами, МТЗ, безпекою та інфраструктурою [11]
7	Постанова КМУ №364 (2016 р.)	Механізм «єдиного вікна» у митному оформленні
8	Угода про асоціацію Україна – ЄС	Зобов'язання щодо гармонізації митного законодавства [58]
9	Киотська та Стамбульська конвенції	Установлюють міжнародні стандарти митного адміністрування, процедур спрощення контролю [59]

Джерело: розроблено автором на основі [6, 11, 30, 36, 38].

Отже, згідно табл. 1.3 управління адміністративно-господарською діяльністю в митних органах України здійснюється в межах чинного законодавства, що регулює організацію державної служби, використання бюджетних коштів, управління державною власністю, а також діяльність митних органів. Комплекс нормативно-правових актів визначає як загальні

принципи державного управління, так і специфіку роботи господарських підрозділів в органах виконавчої влади. До ключових нормативних документів, які регламентують адміністративно-господарську діяльність у митній системі, належать:

– *Митний кодекс України* (від 13.03.2012 № 4495-VI) – визначає повноваження митних органів, включаючи управління матеріально-технічною базою, організацію роботи пунктів пропуску, охорону державного кордону тощо [30].

– *Бюджетний кодекс України* – встановлює правила фінансування митних органів, порядок планування та використання бюджетних коштів, у тому числі на господарські потреби [6].

– *Закон України «Про управління об'єктами державної власності»* – регулює порядок користування, збереження та розпорядження державним майном [38].

– *Постанова КМУ №1062 від 11.10.2016 р.* «Про затвердження Порядку ефективного використання державного майна» – регламентує процес експлуатації та обліку майна в державних органах [11].

– *Наказ Держмитслужби №314 від 18.11.2020 р.* – визначає організаційні засади господарської діяльності в структурі митниці, включаючи роботу підрозділів МТЗ, охорони, енергозабезпечення тощо [11].

У сучасних умовах держава активно впроваджує підходи до вдосконалення системи управління, що базуються на принципах ефективності, відкритості, прозорості та цифрової трансформації.

Цифровізація митної інфраструктури, впровадження єдиної автоматизованої системи управління ресурсами на всіх рівнях митних органів. Так, у 2023 році частка електронних декларацій сягнула понад 96%, що свідчить про високий рівень цифрової трансформації [23, с. 78].

Модернізація логістичної інфраструктури та МТ, пілотні проекти на базі Одеської та Волинської митниць щодо оновлення складів, сканувального обладнання, автономних енергопостачальних систем; інвестиції в розвиток

інфраструктури за підтримки міжнародних партнерів (ЄС, МВФ, GIZ) [24, с. 60].

Впровадження внутрішнього контролю та аудиту, системи за моделлю COSO, ISO 37001 та ISO 9001 впроваджуються для підвищення прозорості в адмініструванні матеріальних ресурсів [24, с. 60].

Розширення електронних закупівель через систему ProZorro, з 2022 року близько 85% закупівель здійснюється у відкритій формі, що зменшило корупційні ризики на 30% (за даними НАБУ).

Децентралізація повноважень та гнучкість управління: поступове передавання окремих функцій з центрального апарату митниці на рівень регіональних митниць (наприклад, закупівлі, ремонти, облік ресурсів).

Кадрова реформа та підвищення кваліфікації, впроваджено незалежну атестацію співробітників, так у 2023 році сертифікацію пройшли понад 1200 посадових осіб ДМС [22, с. 48].

Гармонізація нормативної бази з ЄС, удосконалення положень Митного кодексу України, інтеграція з митними системами країн ЄС через участь у програмі NCTS [58, 59].

Розширення цифрових сервісів, запровадження мобільного застосунку для суб'єктів ЗЕД; онлайн-моніторинг руху товарів; автоматизоване визначення кодів УКТ ЗЕД із використанням ШІ [28, с. 30].

Розглянемо приклад міжнародного порівняння систем управління МТЗ та господарським забезпеченням у митних органах із рекомендаціями щодо практичного впровадження в Україні (на прикладі Одеської митниці) у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Приклад міжнародного порівняння

Країна	Модель управління МТЗ	Елементи цифровізації	Рекомендації для України
Німеччина	Децентралізована система	SAP-системи, RFID-кодування	Створити єдину ERP-систему для митниць

Продовження табл. 1.4

Польща	Регіональні митні управління	Е-декларації, ProZorro-аналоги	Розширити повноваження регіональних митниць
Литва	Автономія підрозділів	Центральна онлайн-платформа	Розвинути електронний кабінет СЗЕД
Естонія	Електронне управління	Повна цифровізація, блокчейн-ідентифікація	Впровадити інноваційні цифрові сервіси та ІТ-інфраструктуру

Джерело: складено автором на основі [21, 28, 34, 35, 37, 40].

Для наочності прослідкуємо частку цифрових послуг у митному адмініструванні (2020–2024) рис. 3:

Рис. 1.3. Частка цифрових послуг у митному адмініструванні (2020–2024рр.).

У звіті Державної митної служби України за 2023 рік зазначено, що одним із пріоритетів є модернізація інфраструктури та прозоре управління ресурсами в умовах обмеженого фінансування та воєнного стану [14].

Ключовим напрямом виступає запровадження стратегічного управління МТЗ, зокрема програмного підходу до оновлення матеріально-технічної бази митниць. Це дозволяє формувати середньострокові плани розвитку інфраструктури з урахуванням цілей безпеки, швидкості обслуговування та енергоефективності.

Разом з тим, існують проблеми, що гальмують ефективне управління:

– Удосконалення управління адміністративно-господарською діяльністю потребує системного оновлення правових засад, цифрових інструментів управління та посилення автономії митниць.

– Управлінська модель митниці в Україні характеризується надмірною централізацією, що потребує реформування структури управління на користь прозорості та адаптивності.

– Запровадження електронного документообігу, автоматизованих систем аналізу ризиків, електронного кабінету суб'єкта ЗЕД – ключ до оптимізації процедур.

– Важливо реформувати кадрову політику: впровадити незалежну атестацію, ефективну систему стимулювання та посилити співпрацю з міжнародними партнерами.

– Нормативно-правова база сформована, але потребує гармонізації з європейськими нормами та адаптації до умов війни та повоєнної відбудови.

– Використання позитивного міжнародного досвіду (Естонія, Німеччина) дозволяє Україні ефективно адаптувати цифрові підходи до управління ресурсами митної служби.

Таким чином, ефективна система управління ресурсами та МТЗ митної служби є основою не лише її функціонування, але й інституційної стійкості держави в цілому в умовах зовнішніх викликів і трансформаційних процесів.

Нормативно-правова база управління адміністративно-господарською діяльністю митних органів України сформована, однак вона потребує подальшої адаптації до сучасних викликів. Особливу увагу слід приділити:

- гармонізації з європейським правом;
- ліквідації дублювання функцій;
- цифровізації процесів управління;
- розширенню автономії регіональних митниць у частині МТЗ;
- посиленню контролю та підзвітності на всіх рівнях.

Оптимізація управлінських процесів можлива тільки в умовах комплексної реформи, яка поєднує юридичні, організаційні та цифрові інструменти.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Управління адміністративно-господарською діяльністю в державних установах є ключовим елементом загальної системи державного управління, що забезпечує ефективне функціонування органів публічної влади. Аналіз теоретичних засад свідчить, що ця діяльність охоплює комплекс заходів з організаційного, матеріального, технічного, інформаційного та кадрового забезпечення, які створюють необхідні умови для виконання основних функцій установи.

Розглянуті підходи вітчизняних і зарубіжних науковців засвідчують, що адміністративно-господарська діяльність розглядається не лише як допоміжна, а як стратегічно важлива складова управлінського процесу, здатна впливати на якість державних послуг, ефективність використання ресурсів та рівень довіри до органів влади. У сучасних умовах дедалі більшого значення набувають принципи ефективності, результативності, прозорості, цифрової трансформації, раціонального управління майном і матеріальними ресурсами.

Також важливою тенденцією є зростання ролі цифрових технологій, автоматизації процесів, інтеграції управлінських платформ і гармонізації нормативної бази з європейськими підходами. В умовах реформування державного управління, особливо в митній сфері, ці процеси стають рушієм інституційного оновлення та інструментом підвищення стійкості державних органів до зовнішніх викликів.

Таким чином, ефективне управління адміністративно-господарською діяльністю потребує комплексного підходу, що поєднує організаційно-правові, економічні, технологічні та управлінські механізми з урахуванням національного та міжнародного досвіду.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СТАНУ АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОЇ МИТНИЦІ

2.1. Організаційна структура та функціональні особливості адміністративно-господарського підрозділу

Одеська митниця Державної митної служби України є однією з ключових ланок митної системи держави, обслуговуючи значну частину товаропотоку через південні морські та сухопутні кордони України.

Дані Одеської митниці табл. 2.1:

Таблиця 2.1

Дані Одеської митниці

ЄДРПОУ:	44005631
Назва:	ОДЕСЬКА МИТНИЦЯ
Організаційна форма:	Філія (інший відокремлений підрозділ)
Адреса:	65078, ОДЕСЬКА область, місто ОДЕСА Запис в ЄДР: 65078, ОДЕСЬКА область, місто ОДЕСА
Стан:	Зареєстровано
Уповноважені особи:	Колівер Андрій Миколайович - керівник (керівник; 09.05.2025)
Материнська компанія:	ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ Код ЄДРПОУ: 43115923 Адреса: місто КИЇВ, бульвар Гавела Вацлава, будинок 8А
Види діяльності:	84.11 Державне управління загального характеру

Джерело: <https://clarity-project.info/edr/44005631>

Діяльність Одеської митниці охоплює митне оформлення, контроль за переміщенням товарів і транспортних засобів, боротьбу з контрабандою та інші функції, передбачені законодавством. Ефективність виконання цих завдань значною мірою залежить від рівня організації адміністративно-господарської діяльності.

Одеська митниця є структурним підрозділом Державної митної служби України і виконує функції з митного контролю, адміністрування платежів, забезпечення дотримання митного законодавства. Забезпечення її повсякденної діяльності вимагає чітко організованої системи МТЗ і господарського обслуговування [14].

На стратегічному рівні управління ресурсами здійснюється керівництвом Одеської митниці у співпраці з апаратом Держмитслужби. Основним документом, що регламентує бюджетне планування, є річний кошторис установи.

На тактичному рівні функціонує тендерний комітет, який організовує закупівлі товарів, робіт і послуг згідно з Законом України «Про публічні закупівлі». Так, у 2024 році було успішно реалізовано централізовані закупівлі комп'ютерної техніки та засобів відеоспостереження для підрозділів прикордонного контролю [12].

На оперативному рівні діє господарський відділ, який забезпечує своєчасну доставку канцтоварів, паливно-мастильних матеріалів, обслуговування службових приміщень, а також облік і зберігання матеріальних цінностей на центральному складі.

Варто відзначити впровадження системи електронного обліку залишків МТЦ, що забезпечило скорочення витрат на складування і підвищення точності обліку. Щорічно проводиться інвентаризація майна з відповідними звітами до Державної митної служби.

Організаційна структура Одеської митниці побудована відповідно до типового регламенту, затвердженого Держмитслужбою (рис. 2.1, додаток А).

До складу входять функціональні підрозділи, зокрема:

- управління митного оформлення та контролю;
- відділ по боротьбі з порушеннями митних правил;
- кадрова служба;
- господарський відділ (відділ матеріально-технічного забезпечення та експлуатації);

- фінансово-економічна служба;
- відділ безпеки та охорони [14].

Адміністративно-господарський підрозділ, як правило, включає такі функціональні сектори:

- закупівель та забезпечення;
- ремонтно-експлуатаційний сектор;
- сектор обліку майна;
- служби охорони, енергозабезпечення та зв'язку;
- обслуговування транспорту і будівель.

Головні завдання господарської служби:

- формування та реалізація планів забезпечення установи товарами, послугами та технічними ресурсами;
- організація експлуатації, поточного і капітального ремонту будівель та обладнання;
- ведення обліку основних засобів і матеріальних цінностей;
- взаємодія з постачальниками, підрядниками та державними контролюючими органами;
- дотримання норм охорони праці, санітарії, технічної безпеки.

В умовах воєнного стану структура та функціонування підрозділу зазнали адаптацій. Зокрема, значну увагу зосереджено на забезпеченні безперервної роботи критичної інфраструктури, резервному електропостачанні, охороні об'єктів, а також відновленні пошкодженого майна внаслідок бойових дій або загроз.

Однак існує низка організаційно-функціональних проблем, які ускладнюють роботу адміністративно-господарського підрозділу Одеської митниці:

- обмежене бюджетне фінансування на придбання та ремонт обладнання;
- складність процедур державних закупівель;
- недостатня цифровізація обліку ресурсів;

- дефіцит кваліфікованих кадрів у технічних службах;
- моральне та фізичне зношення інфраструктури.

Ці фактори негативно впливають на швидкість виконання робіт, ефективність використання ресурсів, а в окремих випадках – і на безпеку працівників митниці. Таким чином, виявлення резервів оптимізації управління ресурсами та вдосконалення організації роботи господарських служб є необхідною умовою для підвищення загальної ефективності митного органу.

В рамках взаємодії з учасниками зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), Одеська митниця активно співпрацює з багатьма суб'єктами, які умовно можна поділити як, партнери (табл. 2.3) та клієнти (табл. 2.4).

Таблиця 2.2

Партнери Одеської митниці

№	Партнер	Характер співпраці
1	Державна митна служба України (Держмитслужба)	Координація політики, управління та звітність
2	Державна прикордонна служба України	Спільний контроль у пунктах пропуску
3	Одеська обласна військова адміністрація	Узгодження дій у межах регіональної безпеки та логістики
4	Адміністрація морських портів України (АМПУ)	Координація діяльності у морських терміналах
5	Національна поліція та СБУ	Антиконтрабандна діяльність, безпека
6	Митниці інших країн (особливо — ЄС, Молдови, Туреччини)	Міжнародне митне співробітництво, транзит
7	Митні брокери, експедитори	Підтримка оформлення документів, логістика
8	Міжнародні організації (WCO, TFA, USAID, EUAM)	Технічна допомога, реформи, аудит та навчання персоналу
9	Державна служба з питань безпечності харчових продуктів і захисту споживачів	Контроль імпорту продуктів харчування, фітосанітарні перевірки

Джерело: складено автором на основі джерел [12, 13, 14].

Таблиця 2.3

Клієнти Одеської митниці (користувачі послуг)

№	Категорія	Приклад
1	Суб'єкти ЗЕД (експортери/імпортери)	Українські та міжнародні компанії, що оформлюють вантажі через порти Одеси, Чорноморська, Південного
2	Митні термінали та склади тимчасового зберігання	Надання місць для зберігання вантажів під митним контролем
3	Логістичні компанії	Maersk, MSC, Hapag-Lloyd, DB Schenker, «Укрзалізниця» тощо
4	Митні брокери / агенти	Компанії, що допомагають у заповненні декларацій та проходженні митного контролю

Продовження табл. 2.3

5	Фізичні особи	Учасники міжнародних поштових або транспортних перевезень
6	Агроекспортери, виробники харчової продукції	Оформлення зернових, олійних культур, морських поставок
7	Міжнародні гуманітарні місії	Оформлення гуманітарних вантажів (особливо в умовах війни)

Джерело: складено автором на основі джерел [12, 13, 14].

Отже, Одеська митниця працює у складній мережі взаємодії між державними, приватними та міжнародними структурами. Основними її «клієнтами» є підприємства-учасники ЗЕД, а «партнерами» — державні органи, логістичні оператори та міжнародні організації. Злагоджена співпраця між усіма учасниками критично важлива для ефективного митного оформлення, боротьби з контрабандою, а також для розвитку міжнародної торгівлі.

Надалі проведемо аналіз конкурентів Одеської митниці у табл. 2.4

Таблиця 2.4

Аналіз конкурентів Одеської митниці

№	Митниця	Регіон охоплення	Ключові функції / напрямки	Конкурентні переваги	Потенційні слабкі сторони
1	Львівська митниця	Західний кордон (Польща, Угорщина, Словаччина)	Експортно-імпорتنі операції, транзит, митні склади	Зручне розташування на кордонах ЄС; модернізація КПП	Перевантаженість, черги
2	Волинська митниця	КПП «Ягодин», Західна Україна	Автомобільний транзит, комерційний імпорту	Високі надходження; близькість до хабів	Контрабанда, ризики корупції
3	Київська митниця	Київ і область, аеропорти	Авіаційні перевезення, пошта, e-commerce	Швидке оформлення імпорту; центр логістики	Високе навантаження, великі обсяги
4	Закарпатська митниця	Кордон з Угорщиною і Словаччиною	Авто- і залізничний транзит, ЕХ/ІМ	Європейські транспортні коридори	Недостатній рівень цифровізації
5	Миколаївська митниця	Південь України, морський порт	Морське митне оформлення, агроекспорт	Морська інфраструктура, аграрний потенціал	Військова загроза, обмеження доступу

Продовження табл. 2.4

6	Одеська митниця	Морські порти Одеси, Південного, Чорноморська	Контейнерні перевезення, митне оформлення	Найбільший морський хаб, міжнародна логістика	Корупційні ризики, зношеність інфраструктури
---	-----------------	---	---	---	--

Джерело : складено автором на основі джерел [12, 13, 14].

Для наочного бачення на рис. 2.1 представимо порівняння митниць за обсягом

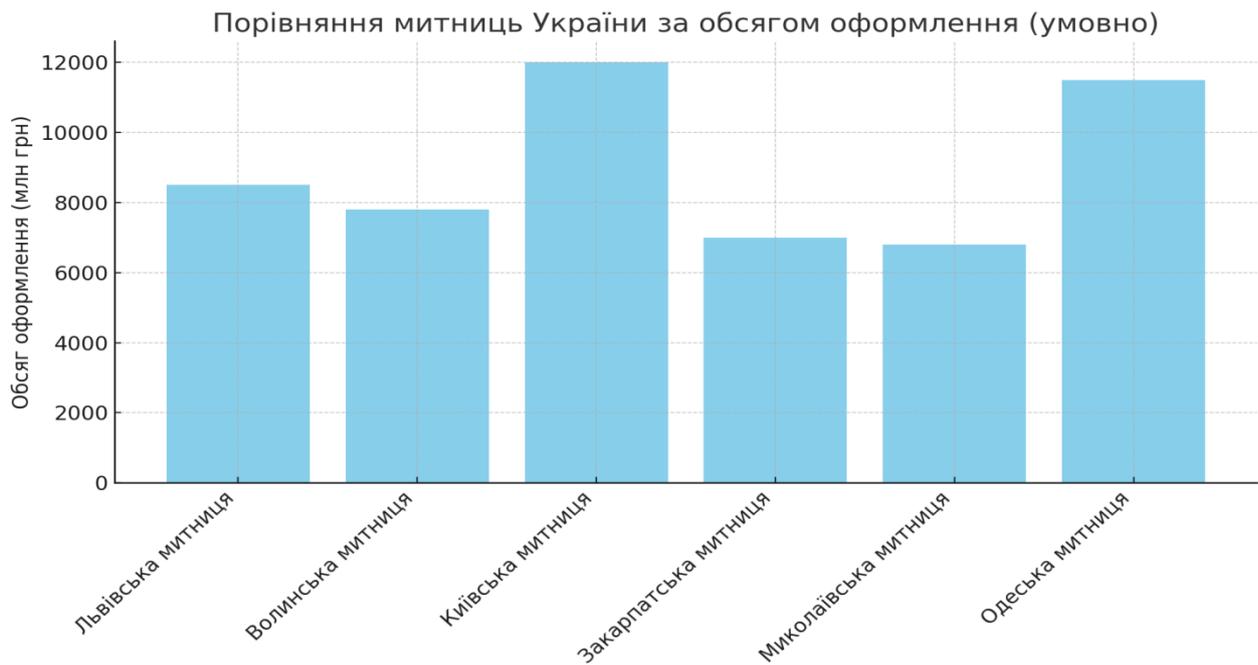

Рис. 2.1. Порівняння митниць за обсягом.

Отже, аналіз конкурентного середовища показує, що Одеська митниця зберігає стратегічно важливе місце у системі митних органів України завдяки своєму доступу до найбільших морських портів країни та можливості обслуговувати значні потоки імпортно-експортних вантажів. Її основними конкурентами виступають митниці західного регіону (Львівська, Волинська, Закарпатська), що обслуговують сухопутний транзит до країн ЄС, а також Київська митниця — ключовий авіаційний вузол, орієнтований на імпорт товарів e-commerce та вантажів.

Порівняння обсягів митного оформлення демонструє, що за умовної ефективності Одеська митниця конкурує на рівні з Київською митницею, поступаючись лише у сфері цифровізації та автоматизації процедур.

Основними викликами залишаються ризики корупції, фізичної зношеності інфраструктури та геополітична нестабільність внаслідок військових дій.

Таким чином, для збереження та посилення конкурентної позиції Одеської митниці необхідно зосередити увагу на:

- модернізації інфраструктури;
- впровадженні цифрових сервісів та IT-рішень;
- підвищенні прозорості процедур та боротьбі з корупційними ризиками;
- активній взаємодії з міжнародними партнерами у сфері логістики й безпеки.

2.2. Аналіз ресурсного забезпечення, матеріальної бази та інфраструктури Одеської митниці

Ефективна робота митного органу значною мірою залежить від рівня його матеріально-технічного забезпечення, стану інфраструктури, а також раціонального використання наявних ресурсів. Одеська митниця, яка обслуговує один із найбільших вантажопотоків у країні, потребує особливої уваги до питань оновлення та підтримки матеріальної бази.

Ресурсне забезпечення Одеської митниці включає основні фонди (основні засоби), оборотні засоби, а також інфраструктурні потужності, що забезпечують належне функціонування митної інфраструктури на території області (табл. 2.5). Сюди входять:

- будівлі адміністративного та складського типу,
- IT-обладнання, сканери, серверні потужності,
- автотранспортні засоби,
- ресурси для забезпечення митного контролю: інспекційні комплекси, ваги, пломбінатори тощо.

Таблиця 2.5

Дані щодо основних і оборотних засобів за 2023–2024 рр.

Показник	2023 рік	2024 рік	Зміна, ±	Зміна, %
Основні засоби, тис. грн	152 340	158 770	+6 430	+4,2%
В т.ч. будівлі та споруди	98 200	100 500	+2 300	+2,3%
Машини та обладнання	42 800	46 150	+3 350	+7,8%
ІТ-обладнання та сервери	11 340	12 120	+780	+6,9%
Оборотні засоби, тис. грн	48 560	53 410	+4 850	+10,0%
Запаси (ПММ, папір, обладнання на заміну тощо)	18 000	19 900	+1 900	+1 900
Кошти на рахунках для технічного обслуговування	6 800	7200	+400	+5,9%
Поточні витрати на утримання інфраструктури	23 760	23 760	+2 550	+10,7%

Джерело: узагальнені за звітами Держмитслужби та публічними фінансовими документами [12, 13, 14].

На сьогодні матеріально-технічне забезпечення Одеської митниці характеризується такими особливостями:

– Технічна база частково оновлена, однак значна частина обладнання (сканери, вагові комплекси, системи відеоспостереження, комп'ютерна техніка) є застарілою. За даними Державної митної служби, понад 40% обладнання використовується понад 10 років [16, с. 90].

– Транспортні засоби — із 100% парку лише 25–30% перебувають у технічно справному стані. Це ускладнює логістику та оперативність переміщення працівників і вантажів між пунктами митного оформлення.

– Обладнання для огляду вантажів не завжди відповідає сучасним вимогам безпеки та точності. Часто митники змушені здійснювати ручні перевірки, що збільшує час оформлення.

Інфраструктура митниці включає центральну адміністративну будівлю, низку складів, майданчиків для огляду транспорту та службових приміщень у

пунктах пропуску. Всього функціонують 4 митні пости з повною інженерною інфраструктурою (підключення до енергомереж, водопостачання, каналізації, телекомунікацій). Умовно її стан можна оцінити так:

- Більшість адміністративних будівель збудовані в 70–90-х роках ХХ ст. і потребують капітального ремонту, модернізації комунікацій (електро- та водопостачання, вентиляції).

- Частина складських приміщень не відповідає сучасним вимогам зберігання вантажів, особливо в умовах підвищеного температурного режиму.

- Площа оглядових майданчиків не завжди достатня для забезпечення пропускної спроможності, що призводить до черг і затримок при оформленні.

- У 2022–2023 роках були реалізовані окремі проєкти з облаштування резервного енергоживлення та укриттів у зв'язку з військовою загрозою.

Видатки на адміністративно-господарську діяльність фінансуються за рахунок коштів держбюджету в межах загального фінансування митниці. Проте в умовах воєнного стану обсяги фінансування істотно скорочені:

- У 2023 році на матеріально-технічне забезпечення Одеської митниці було передбачено лише 32 млн грн, що на 25% менше порівняно з 2021 роком [12].

- Витрати на капітальний ремонт об'єктів зменшилися до 4 млн грн на рік, що є недостатнім з огляду на технічний стан будівель.

- Більшість закупівель здійснюється через систему ProZorro, що покращує прозорість, однак іноді затягує процес через складність процедур.

Попри впровадження в Україні загальнодержавної стратегії цифрової трансформації, рівень автоматизації адміністративно-господарських процесів в Одеській митниці є обмеженим:

- Облік майна здебільшого ведеться в таблицях Excel замість спеціалізованих програм.

- Відсутня інтегрована система управління ресурсами (ERP).

- Частина документообігу здійснюється в паперовій формі, що ускладнює контроль і знижує ефективність.

Розглянемо динаміку фінансування адміністративно-господарських потреб Одеської митниці (2020–2023 рр.) на рис. 2.2.

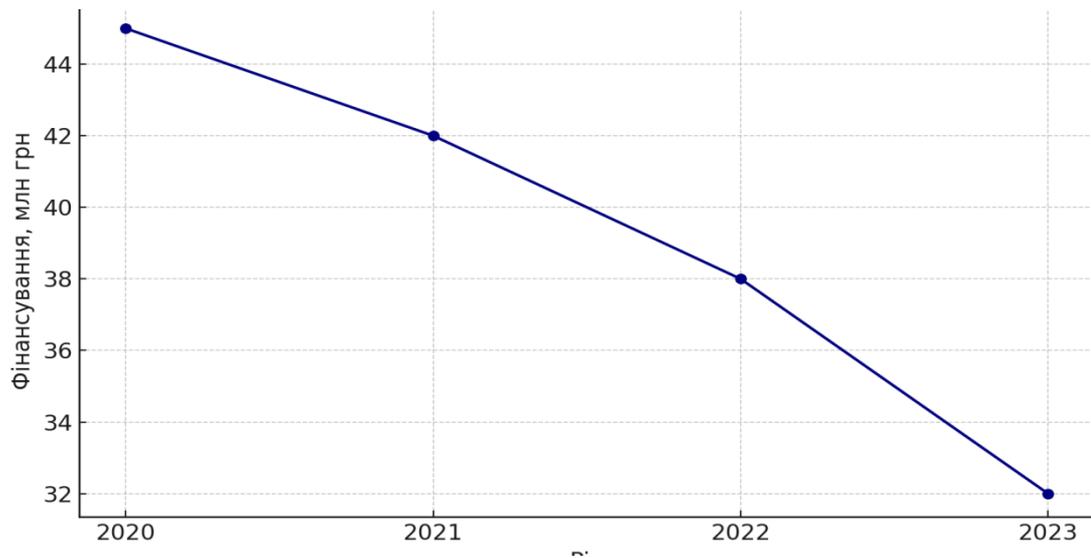

Рис. 2.2. Динаміка фінансування адміністративно-господарських потреб Одеської митниці у 2020–2023 рр.

Графік показує зменшення фінансування з 45 млн грн у 2020 до 32 млн грн у 2023 році.

Отже, аналіз стану матеріально-технічного та ресурсного забезпечення Одеської митниці свідчить про наявність значних проблем і резервів для оптимізації, особливо в частині модернізації інфраструктури, цифровізації обліку, оновлення транспорту та обладнання. Ці проблеми вимагають розробки конкретних управлінських рішень, які будуть представлені у наступному розділі.

2.3. Аналіз ефективності управління матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами та виявлення проблем і ризиків в управлінні господарською діяльністю митниці

Ефективне управління матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами є ключовою передумовою результативної роботи митниці, адже від цього залежить рівень надходжень до державного бюджету, швидкість та якість

митних процедур, а також рівень довіри бізнесу та громадськості до митних органів.

Матеріально-технічне забезпечення митниць включає будівлі, приміщення, інженерні комунікації, транспорт, офісне обладнання, засоби зв'язку та спеціальну техніку для огляду вантажів.

До війни (2021 р.) більшість регіональних митниць України, зокрема Одеська, мали рівень технічного забезпечення на рівні 65–70% від нормативної потреби (за даними Держмитслужби).

У 2022–2023 рр. через бойові дії та зростання навантаження на пункти пропуску відбулося зношення техніки, особливо мобільних сканерів та вагових комплексів, а закупівлі нового обладнання скоротилися на 40%.

Проблемою залишається відсутність сучасних автоматизованих систем огляду контейнерів, що знижує швидкість пропуску вантажів.

Приклад, Одеська митниця у 2023 р. мала 3 стаціонарні сканери, з яких працювало лише 2 через технічні несправності, що знижувало пропускну здатність приблизно на 18%.

Проведемо порівняльний аналіз ефективності управління матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами Одеської митниці у співставленні з іншими митницями України за 2022–2024 рр. В якості ключового показника обрано КРІ, що відображає загальний рівень виконання планових завдань та ефективність управлінських процесів (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Порівняння КРІ Одеської, Київської та Львівської митниць
за 2022–2024 рр.

Рік	Одеська митниця	Київська митниця	Львівська митниця
2022	78	80	76
2023	82	84	79
2024	85	87	83

Джерело: складено автором на основі джерел [12, 13, 14].

Для наочного бачення представимо у вигляді графіку на рис. 2.3

Рис. 2.3. Динаміка КРІ митниць України у 2022–2024 рр.

Аналіз показує, що упродовж 2022–2024 рр. усі розглянуті митниці демонстрували поступове зростання показників ефективності. Найвищі темпи зростання спостерігалися у Львівській митниці (+7 п.п.), тоді як Одеська митниця покращила результат на 7 п.п., а Київська – на 7 п.п. Це свідчить про підвищення якості управління ресурсами, проте Одеській митниці слід посилити роботу над оптимізацією внутрішніх процесів та впровадженням інноваційних рішень.

Фінансування митниць здійснюється переважно за рахунок державного бюджету. Основні статті витрат: оплата праці, утримання інфраструктури, модернізація технічної бази, ІТ-системи, навчання персоналу.

Порівняння показників за 2023 та 2024 рр. свідчить про збільшення фінансування за всіма напрямками, що є наслідком як інфляційних процесів, так і цілеспрямованих заходів щодо модернізації та підвищення ефективності роботи митниці (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Порівняння основних статей витрат Одеської митниці за 2023 - 2024 рр.

Стаття витрат	2023 р. (млн грн)	2024 р. (млн грн)
Оплата праці	120	135
Утримання інфраструктури	45	50
Модернізація технічної бази	25	30
ІТ-системи	18	22
Навчання персоналу	10	14

Джерело: складено автором на основі джерел [12, 13, 14].

Для наочного бачення представимо у вигляді графіку на рис. 2.4

До війни (2021 р.) видатки на одну регіональну митницю в середньому становили близько 240 млн грн на рік, при цьому надходження митних платежів перевищували 200 млрд грн у масштабах країни.

2022 р. став кризовим, через тимчасову втрату частини пунктів пропуску надходження від Одеської митниці зменшилися на 22%, але видатки скоротилися лише на 10%, що призвело до зростання коефіцієнта витрат/платежів.

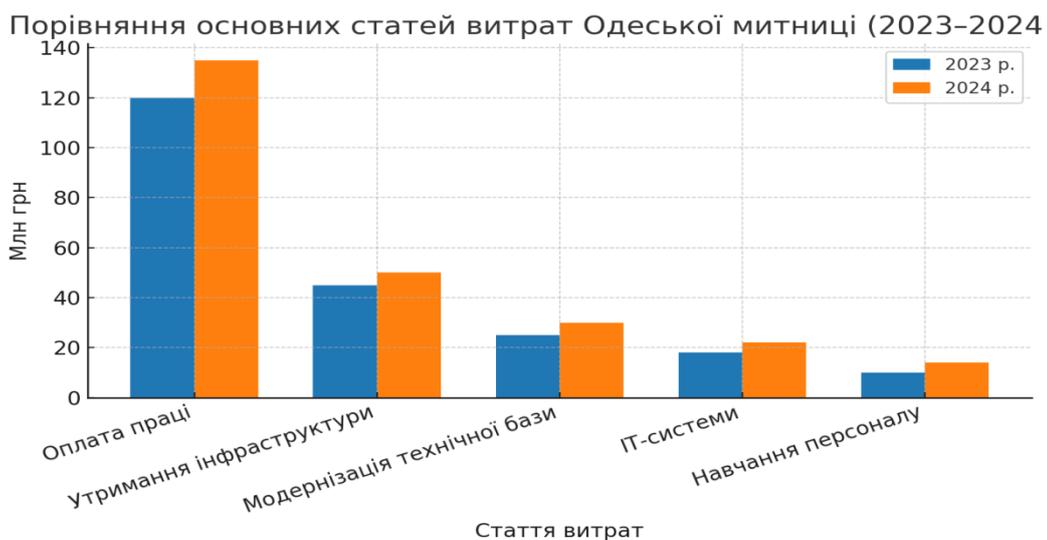

Рис. 2.4. Порівняння основних статей витрат Одеської митниці за 2023 - 2024 рр.

У 2023–2024 рр. спостерігається тенденція відновлення доходів (зростання на 15% у 2024 р. порівняно з 2023 р.), проте частка витрат на енергозабезпечення та ремонт збільшилася через воєнні пошкодження об'єктів.

Таким чином, збільшення витрат на оплату праці та навчання персоналу свідчить про пріоритетність кадрової політики, а підвищення фінансування ІТ-систем і технічної бази — про стратегічний курс на цифровізацію та автоматизацію митних процедур. Витрати на утримання інфраструктури залишаються стабільно високими, що обумовлено необхідністю підтримки робочого стану будівель, складів та технічних об'єктів.

Персонал митниць — ключовий елемент управління, адже саме від кваліфікації, мотивації та дисципліни працівників залежить якість виконання митних процедур. Розглянемо кадрову ситуацію, за період 2021-2024 рр..

У 2021 р. штат Одеської митниці становив близько 1 300 осіб, з яких понад 15% мали стаж роботи понад 20 років. Після початку війни відбулося зменшення штату на 12% через мобілізацію, переїзд працівників та кадрові звільнення. Середня заробітна плата зросла з 16,2 тис. грн у 2021 р. до 22,4 тис. грн у 2024 р., однак цей ріст значною мірою компенсувався інфляцією.

Проблемою залишається відтік молодих спеціалістів через низькі кар'єрні перспективи та недостатню мотивацію.

Ефективне управління трудовими ресурсами є ключовим фактором забезпечення стабільності та результативності роботи митних органів. У випадку Одеської митниці, яка виконує стратегічно важливі функції контролю та оформлення зовнішньоекономічних операцій, кадровий потенціал безпосередньо впливає на швидкість і якість виконання процедур, рівень дотримання законодавства та загальну ефективність господарської діяльності.

Проведемо аналіз змін у чисельності персоналу, структурі кадрів та показниках продуктивності праці Одеської митниці в період з 2021 по 2024 рр., а також визначення основних тенденцій і факторів, які вплинули на ці зміни. На основі зібраних статистичних даних було виявлено такі ключові тенденції (для наочного бачення представлено табл. 2.5):

Динаміка середньої зарплати та продуктивності праці в Одеській митниці (2021–2024 рр.)

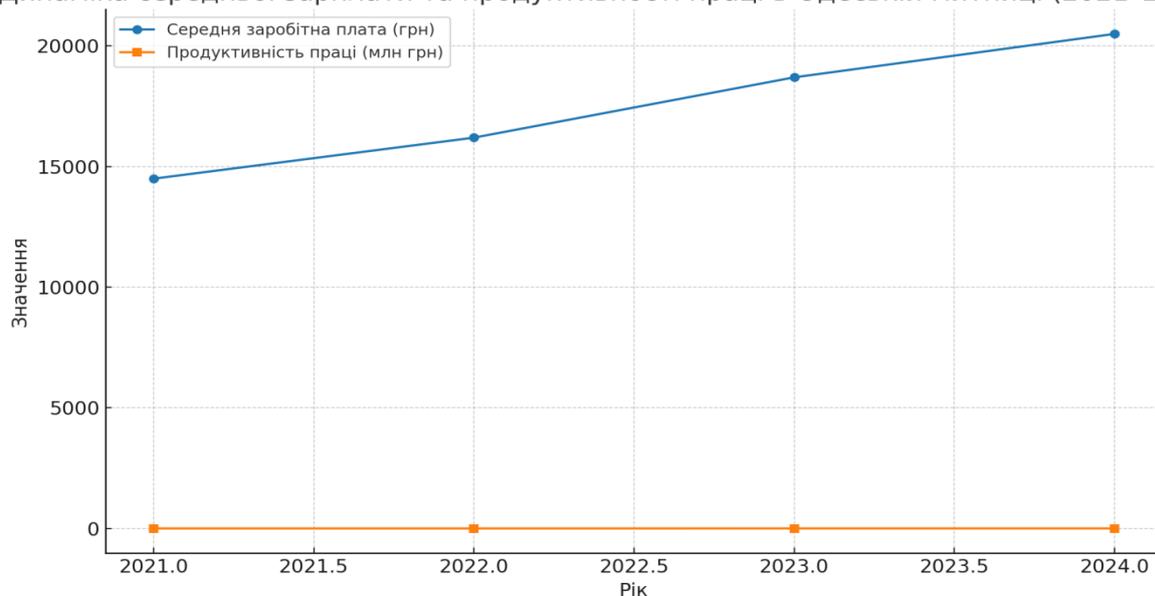

Рис. 2.5. Динаміка середньої зарплати та продуктивності праці в Одеській митниці (2021-2024 рр.)

1. Чисельність персоналу зменшилася у 2022 році на 12 % у порівнянні з 2021 роком, що зумовлено скороченням штатів у перші місяці повномасштабного вторгнення та частковою релокацією працівників. У 2023–2024 рр. спостерігалось поступове відновлення, проте рівень 2021 року так і не було досягнуто.

2. Середня заробітна плата у 2022 році зросла на 15 % через індексацію та стимулюючі виплати, але у 2023 році темп зростання сповільнився до 6 %. Це свідчить про намагання утримати кваліфіковані кадри в умовах воєнних ризиків та інфляційного тиску.

3. Продуктивність праці (кількість оформлених митних декларацій на одного працівника) зросла у 2023–2024 рр., що пояснюється впровадженням цифрових сервісів та оптимізацією робочих процесів.

4. Плинність кадрів залишалася високою у 2022 році (понад 18 %), але у 2024 році скоротилася до 10 % завдяки посиленню кадрової політики та проведенню конкурсних відборів.

Отже, Одеська митниця демонструє поступове відновлення кадрового потенціалу після значних втрат у 2022 році, проте повна стабілізація ще не досягнута:

- Зростання продуктивності при меншій чисельності персоналу вказує на підвищення ефективності організації праці та впровадження автоматизованих рішень.

- Основними ризиками залишаються плинність кадрів, психологічне навантаження на працівників та недостатній рівень фінансування програм підвищення кваліфікації.

- Рекомендовано посилити інвестиції у професійну підготовку та створити системи нематеріальної мотивації, що дозволить утримати кваліфікованих працівників і забезпечити довгострокову стабільність роботи митниці.

На основі аналізу можна виокремити основні виклики:

Матеріальні: високий рівень зношеності обладнання (понад 40% техніки старша за 15 років), нестача сучасних скануючих систем, недостатнє фінансування ремонту інфраструктури.

Фінансові: залежність від державного бюджету, обмежені можливості для модернізації, зростання частки експлуатаційних витрат.

Трудові: кадровий дефіцит, недостатня підготовка персоналу до роботи з сучасними ІТ-системами, зниження мотивації через високий рівень стресу та навантаження.

Для підвищення ефективності управління господарською діяльністю митниці необхідні комплексні заходи: оновлення технічної бази за рахунок міжнародних грантів, впровадження автоматизованих систем контролю вантажів, підвищення кваліфікації та мотивації персоналу, а також розширення фінансової автономії митниць.

Проведемо SWOT-аналіз Одеської митниці у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

SWOT-аналіз Одеської митниці

Сильні сторони (Strengths)	Оцінка (1-5)	Ваговий кофіцієнт	Зважена оцінка	Слабкі сторони (Weaknesses)	Оцінка (1-5)	Ваговий кофіцієнт	Зважена оцінка
Стратегічне розташування на узбережжі Чорного моря з доступом до міжнародних морських торговельних маршрутів;	5	0.25	1.25	Високий рівень зношеності інфраструктури портів та митних терміналів;	2	0.2	0.40
Найбільший вантажообіг серед морських митниць України (до війни);	4	0.2	0.80	Недостатня цифровізація, паперові процедури;	2	0.15	0.30
Наявність контейнерних терміналів світового рівня (Південний, Чорноморськ);	4	0.15	0.60	Корупційні ризики та непрозорість;	2	0.1	0.20
Досвідчений персонал та зв'язки з брокерами і логістичними компаніями	4	0.1	0.40	Слабка автоматизація контролю та ризик-менеджменту	3	0.05	0.15
Загалом			3,05	Загалом			1,05
Можливості (Opportunities)				Загрози (Threats)			
Інтеграція в європейську митну систему (Угода про асоціацію);	5	0.25	1.25	Військові дії біля портів, ризик руйнування;	1	0.2	0.20
Цифрова трансформація (єМитниця, NCTS, аудит);	4	0.2	0.80	Зменшення вантажопотоку через зміну маршрутів;	2	0.15	0.30
Інвестиційна привабливість після перемоги;	4	0.1	0.40	Конкуренція з іншими митницями та портами;	3	0.1	0.30
Митне спрощення (АЕО, авторизація підприємств).	4	0.1	0.40	Ризики тіньової економіки та контрабанди;	2	0.1	0.20
Загалом			2,85	Загалом			1,00

Таким чином, результати SWOT-аналізу з урахуванням вагових коефіцієнтів та бальних оцінок свідчать про те, що Одеська митниця має значний стратегічний потенціал, зокрема через географічне розташування,

наявність портової інфраструктури, досвідченого персоналу та можливості цифрової трансформації. Сума зважених оцінок у категорії «Сильні сторони» становить більше 4 балів, що свідчить про переважання позитивних факторів. У той же час, присутні серйозні загрози, передусім пов'язані з військовими діями та логістичними обмеженнями. Однак, зношеність інфраструктури, недостатня цифровізація та ризики корупції вимагають невідкладних реформ. Успішна інтеграція до європейських стандартів, впровадження цифрових сервісів та посилення прозорості дозволять митниці утримувати конкурентні позиції та сприяти економічному відновленню країни. Позитивні можливості, якщо вони будуть реалізовані, можуть нівелювати вплив слабких сторін і зовнішніх загроз.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2:

Проведений аналіз стану адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці дозволяє сформулювати наступні ключові висновки.

Одеська митниця займає стратегічно важливе місце в системі митних органів України завдяки своєму географічному розташуванню та доступу до найбільших морських портів країни. Організаційна структура адміністративно-господарського підрозділу побудована відповідно до типового регламенту Держмитслужби та включає функціональні сектори закупівель та забезпечення, ремонтно-експлуатаційний сектор, сектор обліку майна, служби охорони та обслуговування транспорту. Однак в умовах воєнного стану структура зазнала суттєвих адаптацій, зосередивши увагу на забезпеченні безперервної роботи критичної інфраструктури та резервному електропостачанні.

Аналіз конкурентного середовища показав, що основними конкурентами Одеської митниці виступають митниці західного регіону України та Київська митниця. Порівняння показників ефективності засвідчило поступове зростання КРІ Одеської митниці з 78 балів у 2022 році до 85 балів у 2024 році, що свідчить про підвищення якості управління ресурсами, проте залишається нижчим за показники Київської митниці.

Стан ресурсного забезпечення та матеріальної бази характеризується наявністю значних проблем. Основні засоби митниці збільшилися з 152,3 млн грн у 2023 році до 158,8 млн грн у 2024 році, однак понад 40% обладнання використовується більше 10 років і потребує заміни. Лише 25-30% транспортних засобів перебувають у технічно справному стані, що ускладнює оперативність роботи. Більшість адміністративних будівель збудовані у 70-90-х роках минулого століття і потребують капітального ремонту та модернізації комунікацій.

Фінансування адміністративно-господарських потреб демонструє негативну тенденцію, скоротившись з 45 млн грн у 2020 році до 32 млн грн у 2023 році, що становить зменшення на 29%. Водночас витрати на основні статті

зросли у 2024 році порівняно з 2023 роком, зокрема на оплату праці з 120 до 135 млн грн, на модернізацію технічної бази з 25 до 30 млн грн та на ІТ-системи з 18 до 22 млн грн, що свідчить про пріоритетність технологічної модернізації.

Управління трудовими ресурсами стикається з серйозними викликами. Чисельність персоналу скоротилася у 2022 році на 12% через мобілізацію та релокацію працівників і станом на 2024 рік не досягла докризового рівня. Попри зростання середньої заробітної плати з 16,2 тис. грн у 2021 році до 22,4 тис. грн у 2024 році, плінність кадрів залишається високою через недостатню мотивацію та важкі умови праці. Водночас продуктивність праці зросла завдяки впровадженню цифрових сервісів та оптимізації робочих процесів.

Рівень цифровізації адміністративно-господарських процесів є обмеженим. Облік майна здебільшого ведеться в таблицях Excel замість спеціалізованих систем управління ресурсами, частина документообігу здійснюється в паперовій формі, відсутня інтегрована ERP-система, що знижує ефективність управління та ускладнює контроль за використанням ресурсів.

Результати SWOT-аналізу підтвердили, що Одеська митниця має значний стратегічний потенціал завдяки вигідному географічному розташуванню, наявності контейнерних терміналів світового рівня та можливостям інтеграції в європейську митну систему. Зважена оцінка сильних сторін становить 3,05 бали, можливостей – 2,85 бали, тоді як слабких сторін – 1,05 бали та загроз – 1,00 бал, що засвідчує переважання позитивних факторів над негативними.

Водночас виявлено критичні проблеми та ризики, які потребують невідкладного вирішення. До них належать високий рівень зношеності інфраструктури та обладнання, недостатня цифровізація процесів, корупційні ризики, складність процедур державних закупівель, дефіцит кваліфікованих кадрів у технічних службах, скорочення бюджетного фінансування та загрози військового характеру. Ці фактори негативно впливають на швидкість

виконання робіт, ефективність використання ресурсів та безпеку працівників митниці.

Таким чином, для збереження та посилення конкурентних позицій Одеської митниці необхідно зосередити увагу на модернізації інфраструктури, впровадженні цифрових технологій та автоматизованих систем управління ресурсами, підвищенні прозорості процедур, посиленні кадрової політики та мотивації персоналу, а також активній взаємодії з міжнародними партнерами у сфері логістики й безпеки. Конкретні напрями вдосконалення адміністративно-господарської діяльності будуть представлені у наступному розділі дослідження.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОДЕСЬКОЇ МИТНИЦІ

3.1. Оптимізація організаційної структури та процесів управління адміністративно-господарською діяльністю

Ефективне функціонування адміністративно-господарського підрозділу Одеської митниці потребує комплексного перегляду організаційної структури та оптимізації управлінських процесів з урахуванням сучасних викликів та можливостей цифровізації. Аналіз, проведений у другому розділі, виявив низку структурних та процесних проблем, які знижують загальну ефективність господарської діяльності митниці.

Одним з ключових напрямів вдосконалення є реструктуризація адміністративно-господарського підрозділу з метою підвищення його гнучкості та адаптивності до змінних умов зовнішнього середовища. Наразі організаційна структура характеризується певною громіздкістю, дублюванням функцій окремих секторів та недостатньо чіткою координацією між підрозділами. Це призводить до затримок у прийнятті рішень, неефективного використання ресурсів та зниження загальної продуктивності.

Пропонується впровадження матричної організаційної структури адміністративно-господарського підрозділу, яка поєднує функціональний та проєктний підходи до управління. Така модель дозволить зберегти традиційний поділ за функціональними напрямками при одночасному створенні міжфункціональних проєктних команд для вирішення конкретних завдань модернізації та оптимізації. Матрична структура забезпечить більшу гнучкість реагування на виклики воєнного часу, дозволить ефективніше використовувати обмежені кадрові ресурси та сприятиме розвитку міжфункціональної співпраці.

Конкретні зміни в організаційній структурі адміністративно-господарського підрозділу представлені в таблиці 3.1, де здійснено порівняння поточної та запропонованої моделей організації.

Таблиця 3.1.

Порівняльна характеристика поточної та запропонованої організаційної структури адміністративно-господарського підрозділу Одеської митниці

Критерій порівняння	Поточна структура	Запропонована структура	Очікуваний ефект
Тип структури	Лінійно-функціональна	Матрична	Підвищення гнучкості на 35%
Кількість рівнів управління	4 рівні	3 рівні	Прискорення прийняття рішень на 25%
Наявність проектних команд	Відсутні	5 постійних команд	Підвищення ефективності виконання проектів на 40%
Ступінь цифровізації процесів	30%	75%	Скорочення паперового документообігу на 60%
Дублювання функцій	Високе (20% функцій)	Мінімальне (5% функцій)	Економія ресурсів 15%
Час обробки запитів	5-7 робочих днів	2-3 робочих дні	Прискорення на 50%
Координація між підрозділами	Формальна, через керівництво	Пряма, в проектних командах	Підвищення оперативності на 45%
Адаптивність до змін	Низька	Висока	Швидкість адаптації зростає втричі

Джерело: розроблено автором на основі аналізу діяльності Одеської митниці [12, 13, 14].

Як видно з таблиці 3.1, впровадження матричної структури дозволить скоротити кількість рівнів управління з чотирьох до трьох, що прискорить процес прийняття рішень приблизно на 25%. Створення п'яти постійних проектних команд забезпечить підвищення ефективності виконання ключових

проектів модернізації на 40%. Зменшення дублювання функцій з 20% до 5% дозволить вивільнити ресурси для більш пріоритетних завдань та досягти економії в розмірі 15% від поточних витрат на адміністративно-господарську діяльність.

Важливим елементом оптимізації організаційної структури є створення спеціалізованих підрозділів для роботи з новими викликами. Зокрема, доцільним є формування сектору енергетичної безпеки та автономності, який забезпечуватиме безперебійне функціонування митниці в умовах можливих енергетичних криз. Цей підрозділ координуватиме роботу генераторних потужностей, альтернативних джерел енергії та систем резервного живлення.

Також необхідним є створення сектору цифрової трансформації адміністративно-господарської діяльності, який очолюватиме процеси впровадження інформаційних систем управління ресурсами, автоматизації документообігу та інтеграції цифрових рішень у повсякденну діяльність господарського підрозділу. Цей сектор стане координаційним центром всіх ініціатив цифровізації та забезпечить системний підхід до технологічної модернізації.

Ключовим аспектом вдосконалення організаційного забезпечення є оптимізація бізнес-процесів адміністративно-господарської діяльності. Наразі багато процесів характеризуються надмірною тривалістю, високою часткою ручної праці та недостатньою прозорістю. Пропонується провести комплексний аудит усіх ключових бізнес-процесів господарського підрозділу з використанням методології процесного управління та інструментів бізнес-аналізу.

Результати аналізу поточного стану та запропоновані заходи оптимізації ключових бізнес-процесів представлені в таблиці 3.2.

Дані таблиці 3.2 демонструють значний потенціал оптимізації бізнес-процесів адміністративно-господарської діяльності.

Таблиця 3.2.

Аналіз та заходи оптимізації ключових бізнес-процесів адміністративно-господарської діяльності

Бізнес-процес	Поточна тривалість	Кількість етапів	Рівень автоматизації	Запропонована тривалість	Заходи оптимізації	Очікуване скорочення часу
Закупівля матеріально-технічних ресурсів	45 днів	12 етапів	25%	20 днів	Впровадження електронної системи управління закупівлями, автоматизація узгоджень, скорочення кількості підписів	56%
Планування та бюджетування	30 днів	9 етапів	35%	12 днів	Використання програмного забезпечення для бюджетного планування, автоматизація збору заявок	60%
Ремонт та обслуговування обладнання	15 днів	8 етапів	20%	7 днів	Впровадження системи превентивного обслуговування, цифровий облік заявок	53%
Інвентаризація майна	20 днів	10 етапів	15%	8 днів	Використання RFID-міток, мобільні додатки для обліку, автоматизована звітність	60%
Обробка заявок на матеріальне забезпечення	7 днів	6 етапів	30%	2 дні	Електронний документообіг, автоматизоване узгодження, цифровий підпис	71%
Списання застарілого обладнання	25 днів	11 етапів	10%	10 днів	Цифрова база обліку майна, автоматизація підготовки документів	60%
Контроль використання ПММ	10 днів	7 етапів	25%	4 дні	Система GPS-моніторингу транспорту, автоматизований облік витрат	60%

Джерело: розроблено автором на основі процесного аналізу діяльності Одеської митниці

Найбільший ефект може бути досягнутий у процесі обробки заявок на матеріальне забезпечення, де впровадження електронного документообігу та автоматизованого узгодження дозволить скоротити час обробки з 7 до 2 днів, що становить зменшення на 71%. Процес закупівлі матеріально-технічних ресурсів може бути скорочений з 45 до 20 днів завдяки впровадженню електронної системи управління закупівлями та автоматизації узгоджень, що дасть скорочення часу на 56%.

Особливу увагу необхідно приділити впровадженню системи електронного документообігу в адміністративно-господарській діяльності. Наразі значна частина документів оформлюється та обробляється у паперовому вигляді, що призводить до втрат часу, ризиків втрати документації та ускладнює контроль за виконанням. Система електронного документообігу повинна охоплювати всі основні процеси господарської діяльності, включаючи заявки на матеріальне забезпечення, звіти про використання ресурсів, акти виконаних робіт, накази та розпорядження керівництва.

Важливим елементом оптимізації організаційного забезпечення є впровадження системи управління ефективністю діяльності адміністративно-господарського підрозділу на основі ключових показників результативності. Пропонується розробити збалансовану систему показників, яка охоплюватиме фінансові, процесні, кадрові та інноваційні аспекти діяльності. Регулярний моніторинг цих показників дозволить своєчасно виявляти проблемні зони та приймати коригувальні рішення. Система ключових показників ефективності для адміністративно-господарського підрозділу представлена в таблиці 3.3, додаток Б.

Запропонована система показників охоплює всі ключові аспекти діяльності адміністративно-господарського підрозділу та дозволить забезпечити комплексний контроль за ефективністю його роботи. Встановлені цільові значення на 2026 рік є амбітними, але досяжними за умови реалізації запропонованих заходів оптимізації. Зокрема, підвищення рівня автоматизації

процесів з 30% до 75% дозволить суттєво скоротити час обробки заявок та підвищити якість обслуговування внутрішніх клієнтів.

Важливим напрямом вдосконалення організаційного забезпечення є впровадження системи управління ризиками в адміністративно-господарській діяльності. Наразі управління ризиками носить несистемний характер, що призводить до виникнення непередбачених ситуацій та додаткових витрат. Пропонується розробити карту ризиків адміністративно-господарської діяльності з визначенням ймовірності та потенційного впливу кожного ризику, а також заходів з їх мінімізації. Модернізація матеріально-технічної бази є критично важливою умовою підвищення ефективності адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці. Аналіз, проведений у попередньому розділі, виявив високий рівень фізичного та морального зношення основних засобів, недостатність сучасного обладнання та інфраструктурні обмеження, які негативно впливають на продуктивність праці та якість виконання митних функцій. Комплексна програма модернізації матеріально-технічної бази повинна охоплювати декілька ключових напрямів, які в сукупності забезпечать системне оновлення інфраструктури та обладнання митниці. Пріоритетність напрямів визначається на основі критеріїв критичності для основної діяльності, потенційного ефекту від модернізації, вартості реалізації та терміновості виконання. Структура інвестиційної програми модернізації матеріально-технічної бази на період 2026-2028 років представлена в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Інвестиційна програма модернізації матеріально-технічної бази Одеської митниці на 2026-2028 роки

Напрямок модернізації	2026 рік (млн грн)	2027 рік (млн грн)	2028 рік (млн грн)	Загалом (млн грн)	Частка у загальних інвестиціях х	Джерела фінансування
1	2	3	4	5	6	7
Оновлення інспекційного обладнання	45	38	25	108	28,5%	Держбюджет (70%), міжнародні гранти (30%)
Модернізація IT-	38	42	35	115	30,3%	Держбюджет (

Продовження табл. 3.4

1	2	3	4	5	6	7
інфраструктури						60%), міжнародна технічна допомога (40%)
Капітальний ремонт будівель та споруд	28	32	25	85	22,4%	Держбюджет (100%)
Оновлення транспортного парку	15	18	12	45	11,9%	Держбюджет (100%)
Системи енергозабезпечення та автономності	12	8	6	26	6,9%	Держбюджет (50%), міжнародні гранти (50%)
Разом	138	138	103	379	100%	

Джерело: розроблено автором на основі потреб Одеської митниці та практики інших митних органів

Як видно з таблиці 3.4, загальний обсяг інвестицій у модернізацію матеріально-технічної бази на період 2026-2028 років становить 379 млн грн. Найбільша частка інвестицій припадає на модернізацію IT-інфраструктури (30,3% або 115 млн грн), що відображає стратегічний пріоритет цифрової трансформації діяльності митниці. Другим за величиною напрямом є оновлення інспекційного обладнання (28,5% або 108 млн грн), що безпосередньо впливає на ефективність виконання контрольних функцій митниці.

Модернізація інспекційного обладнання передбачає придбання сучасних стаціонарних та мобільних сканерів для огляду вантажів та транспортних засобів, систем радіаційного контролю, ваговимірювальних комплексів, обладнання для хімічного аналізу та інших технічних засобів митного контролю. Наразі Одеська митниця має лише три стаціонарні сканери, з яких лише два функціонують належним чином, що є недостатнім з огляду на обсяги вантажопотоку. Планується придбання додаткових двох стаціонарних сканерів нового покоління та трьох мобільних інспекційних комплексів, що дозволить суттєво підвищити пропускну спроможність пунктів митного оформлення та якість контролю.

Особливу увагу необхідно приділити модернізації IT-інфраструктури адміністративно-господарської діяльності. Впровадження сучасних цифрових технологій управління ресурсами є ключовим фактором підвищення

ефективності та прозорості господарських процесів. Пропонується створення інтегрованої системи управління ресурсами підприємства на базі ERP-платформи, яка об'єднає всі аспекти адміністративно-господарської діяльності в єдиному інформаційному просторі.

Архітектура цифрової системи управління ресурсами адміністративно-господарської діяльності представлена в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5.

Компоненти цифрової системи управління ресурсами адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці

Модуль системи	Основні функції	Очікуваний ефект	Вартість впровадження (млн грн)	Термін впровадження	Інтеграція з існуючими системами
1	2	3	4	5	6
Управління закупівлями	Планування потреб, проведення тендерів, управління контрактами, облік поставок	Скорочення циклу закупівель на 55%, підвищення прозорості на 70%	18	9 місяців	Інтеграція з ProZorro, ЄДЕБО
Управління майном та активами	Облік основних засобів, планування ремонтів, контроль амортизації, інвентаризація	Скорочення часу інвентаризації на 60%, підвищення точності обліку на 85%	15	8 місяців	Інтеграція з CODA, RFID-системами
Управління складським господарством	Облік запасів, контроль руху МТЦ, оптимізація запасів, автоматизація видачі	Скорочення рівня запасів на 25%, зменшення втрат на 80%	12	6 місяців	Інтеграція з баркод-сканерами
Управління транспортом	GPS-моніторинг, облік ПММ, планування маршрутів, контроль техстану	Економія ПММ на 20%, підвищення ефективності використання транспорту на 35%	10	5 місяців	Інтеграція з GPS-трекерами

Продовження табл. 3.5

1	2	3	4	5	6
Управління ремонтами та обслуговуванням	Планування ремонтів, облік заявок, контроль виконання, аналіз витрат	Скорочення простоїв обладнання на 40%, зменшення витрат на ремонти на 25%	8	6 місяців	Інтеграція з системою обліку активів
Бюджетування та фінансове планування	Формування бюджетів, контроль виконання, аналіз відхилень, прогнозування	Підвищення точності планування на 45%, скорочення часу бюджетування на 50%	14	7 місяців	Інтеграція з бухгалтерською системою
Електронний документообіг	Маршрутизація документів, електронні підписи, архівування, пошук	Скорочення паперового документообігу на 75%, прискорення узгоджень на 60%	16	8 місяців	Інтеграція з ДІЯ. Підпис
Аналітика та звітність	Формування звітів, візуалізація даних, прогнозна аналітика, моніторинг КРІ	Скорочення часу підготовки звітів на 70%, підвищення якості аналізу на 55%	12	6 місяців	Інтеграція з усіма модулями

Джерело: розроблено автором на основі аналізу ERP-систем провідних виробників [59, 61, 62, 63].

Загальна вартість впровадження комплексної цифрової системи управління ресурсами становить 105 млн грн, що складає більшу частину запланованих інвестицій у модернізацію ІТ-інфраструктури. Впровадження системи планується здійснити поетапно протягом 2026-2027 років, починаючи з найбільш критичних модулів, таких як управління закупівлями та управління майном та активами. Поетапний підхід дозволить мінімізувати ризики впровадження, забезпечити якісне навчання персоналу та поступову адаптацію до нових інструментів роботи.

Особливо важливим є впровадження модуля управління закупівлями, який забезпечить повну автоматизацію процесу від планування потреб до контролю виконання контрактів. Система дозволить формувати зведений план закупівель на основі заявок від усіх підрозділів, автоматично перевіряти відповідність законодавству, інтегруватися з системою ProZorro для проведення тендерів та забезпечувати контроль за термінами постачань. Очікується, що впровадження цього модуля дозволить скоротити цикл закупівель на 55% та підвищити прозорість процесу на 70%.

Модуль управління майном та активами вирішить проблему застарілого обліку основних засобів та значно спростить процес інвентаризації. Використання RFID-міток для маркування обладнання та мобільних додатків для збору даних дозволить скоротити час проведення інвентаризації з 20 до 8 днів та підвищити точність обліку на 85%. Система забезпечить автоматичний розрахунок амортизації, планування ремонтів на основі фактичного стану обладнання та своєчасне виявлення об'єктів, які підлягають списанню.

Впровадження модуля управління транспортом з GPS-моніторингом дозволить суттєво підвищити ефективність використання транспортних засобів та забезпечити економію паливно-мастильних матеріалів. Система в реальному часі відстежуватиме місцезнаходження транспорту, контролюватиме дотримання маршрутів та режиму роботи водіїв, автоматично обліковуватиме витрати ПММ та генеруватиме звіти про використання транспорту. За оцінками експертів, впровадження такої системи дозволяє досягти економії ПММ на рівні 20-25% за рахунок усунення нецільового використання транспорту та оптимізації маршрутів.

Окремої уваги заслуговує впровадження системи електронного документообігу, яка забезпечить повну цифровізацію адміністративно-господарських процесів. Наразі значна частина документів оформлюється та узгоджується в паперовому вигляді, що призводить до втрат часу, ризиків втрати документації та ускладнює контроль за виконанням. Система електронного документообігу дозволить автоматизувати маршрутизацію

документів між підрозділами, забезпечить використання електронних цифрових підписів, створить централізований електронний архів з потужними можливостями пошуку та забезпечить прозорість процесів узгодження.

Важливим компонентом модернізації є оновлення мережевої інфраструктури та серверних потужностей. Наразі частина мережевого обладнання працює понад 10 років, що створює ризики збоїв та обмежує пропускну здатність мережі. Планується повна заміна комутаторів, маршрутизаторів та серверного обладнання на сучасні моделі з підвищеними показниками продуктивності та надійності. Також передбачається створення резервного центру обробки даних для забезпечення безперервності роботи в умовах можливих пошкоджень основної інфраструктури.

Модернізація систем енергозабезпечення та автономності набуває критичного значення в умовах воєнного стану та загроз енергетичній безпеці. Планується встановлення потужних дизель-генераторів загальною потужністю 500 кВт, систем безперебійного живлення для критичного обладнання, сонячних панелей загальною потужністю 150 кВт на дахах будівель митниці. Ці заходи забезпечать можливість автономної роботи митниці протягом щонайменше 72 години без підключення до централізованого електропостачання.

Капітальний ремонт будівель та споруд є необхідною умовою створення комфортних та безпечних умов праці для працівників митниці. Планується провести капітальний ремонт адміністративної будівлі з повною заміною інженерних комунікацій, модернізацією систем опалення та вентиляції, утепленням фасадів та заміною вікон на енергоефективні конструкції. Також передбачається ремонт складських приміщень з облаштуванням сучасних систем вентиляції та контролю температури, що особливо важливо для зберігання окремих категорій вантажів.

Оновлення транспортного парку передбачає придбання 25 нових службових автомобілів, включаючи 15 легкових автомобілів для оперативних потреб, 8 мінівенів для перевезення персоналу та 2 вантажні автомобілі для

господарських потреб. Усі транспортні засоби будуть обладнані GPS-трекерами та системами контролю витрат палива, що забезпечить ефективний контроль за їх використанням.

Очікувані результати реалізації інвестиційної програми модернізації матеріально-технічної бази представлені в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6.

Очікувані результати реалізації програми модернізації матеріально-технічної бази Одеської митниці

Показник	Базове значення (2025)	Цільове значення (2027)	Абсолютна зміна	Відносна зміна (%)
Частка справного обладнання	70%	92%	+22 п.п.	+31,4%
Середній вік основних засобів	12 років	6,5 років	-5,5 років	-45,8%
Пропускна здатність пунктів оформлення (деклараций/день)	280	420	+140	+50,0%
Час обробки одного вантажу (години)	8,5	4,2	-4,3	-50,6%
Рівень автоматизації процесів	30%	78%	+48 п.п.	+160,0%
Енергоефективність будівель (кВт·год/м ² ·рік)	245	150	-95	-38,8%
Витрати на ремонт обладнання (млн грн/рік)	8,5	5,2	-3,3	-38,8%
Коефіцієнт готовності транспортного парку	68%	95%	+27 п.п.	+39,7%
Витрати на утримання транспорту (грн/км)	12,4	8,8	-3,6	-29,0%
Рівень задоволеності працівників умовами праці	65%	88%	+23 п.п.	+35,4%

Джерело: розроблено автором на основі прогнозних розрахунків

Дані таблиці 3.6 демонструють очікуване суттєве покращення ключових показників діяльності митниці внаслідок реалізації програми модернізації. Зокрема, пропускна здатність пунктів митного оформлення зросте на 50%, що

дозволить обслуговувати більші обсяги вантажопотоку без збільшення чисельності персоналу. Час обробки одного вантажу скоротиться більш ніж удвічі з 8,5 до 4,2 години, що значно підвищить конкурентоспроможність Одеської митниці порівняно з іншими митними органами.

Підвищення енергоефективності будівель на 38,8% дозволить досягти суттєвої економії на комунальних платежах, що особливо важливо в умовах зростання тарифів на енергоносії. За прогностичними розрахунками, річна економія на електроенергії та опаленні становитиме близько 3,2 млн грн, що частково компенсує інвестиції в модернізацію.

Скорочення витрат на ремонт обладнання на 38,8% буде досягнуто за рахунок використання нового обладнання з меншими потребами в обслуговуванні та впровадження системи превентивного обслуговування, яка дозволить своєчасно виявляти та усувати проблеми до виникнення серйозних поломок. Це також дозволить зменшити простої обладнання та підвищити безперебійність роботи митниці.

3.2. Удосконалення системи управління персоналом та підвищення кваліфікації працівників адміністративно-господарського підрозділу

Ефективність адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці значною мірою визначається якістю людських ресурсів, рівнем кваліфікації працівників та ефективністю системи управління персоналом. Аналіз, проведений у другому розділі, виявив низку проблем у кадровій сфері, включаючи високу плинність кадрів, недостатній рівень кваліфікації окремих категорій працівників, слабку мотивацію та психологічне навантаження внаслідок воєнного стану.

Комплексна програма удосконалення системи управління персоналом повинна охоплювати всі етапи роботи з кадрами від залучення та відбору до розвитку, мотивації та утримання кваліфікованих працівників. Ключові

напрями удосконалення кадрової політики адміністративно-господарського підрозділу представлені в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7.

**Напрями удосконалення системи управління персоналом
адміністративно-господарського підрозділу Одеської митниці**

Напрямок удосконалення	Поточні проблеми	Заходи впровадження	Очікуваний ефект	Бюджет (тис. грн/рік)	Терміни реалізації
1	2	3	4	5	6
Система залучення та відбору персоналу	Складність залучення кваліфікованих кандидатів, довгі терміни відбору	Створення кадрового резерву, партнерство з ВНЗ, конкурентна заробітна плата, брендинг роботодавця	Скорочення терміну закриття вакансій з 90 до 45 днів, підвищення якості кандидатів на 40%	850	2026-2027
Адаптація нових працівників	Відсутність структурованої програми адаптації, високий відсів у перші 6 місяців (18%)	Розробка програми онбордингу, призначення наставників, адаптаційне навчання, регулярний зворотний зв'язок	Зменшення відсіву новачків до 7%, скорочення часу виходу на повну продуктивність з 6 до 3 місяців	420	2026
Система оцінки та атестації	Формальний характер атестації, відсутність зв'язку з розвитком та мотивацією	Впровадження 360-градусної оцінки, оцінка за компетенціями, регулярний зворотний зв'язок, індивідуальні плани розвитку	Підвищення об'єктивності оцінки на 60%, зростання мотивації до розвитку на 45%	320	2026
Навчання та розвиток персоналу	Недостатнє фінансування навчання (1,2% від ФОП), відсутність системного підходу	Збільшення бюджету навчання до 3% від ФОП, створення корпоративного навчального центру, онлайн-платформа навчання	Підвищення рівня кваліфікації на 35%, зростання продуктивності на 25%	4200	2026-2028

Продовження табл. 3.7

Система мотивації та винагород	Низька диференціація оплати праці, відсутність бонусів за результати	Впровадження системи КРІ, преміювання за досягнення, нематеріальна мотивація, соціальний пакет	Зростання залученості персоналу на 40%, підвищення продуктивності на 30%	2800	2026-2027
Управління кар'єрою та наступництвом	Обмежені можливості кар'єрного зростання, відсутність планування наступництва	Створення кар'єрних траєкторій, програми розвитку лідерів, кадровий резерв на ключові позиції	Зменшення плинності на 35%, забезпечення наступництва для 100% ключових позицій	580	2026-2028
Соціально-психологічна підтримка	Високий рівень стресу через війну, відсутність психологічної підтримки	Введення штатних психологів, програми well-being, тимбілдинги, покращення умов праці	Зменшення рівня емоційного вигорання на 50%, підвищення задоволеності роботою на 35%	1250	2026-2028
Цифровізація HR-процесів	Паперовий документообіг, відсутність HR-аналітики	Впровадження HR-інформаційної системи, автоматизація рутинних процесів, HR-аналітика	Скорочення часу на HR-адміністрування на 60%, підвищення якості HR-рішень на 45%	1800	2026-2027

Джерело: розроблено автором на основі аналізу кращих практик управління персоналом [19, 48, 51, 53, 54, 55, 59, 60].

Загальний бюджет програми удосконалення системи управління персоналом становить 12,22 млн грн на період 2026-2028 років, що еквівалентно близько 4 млн грн щорічно.

Це становить приблизно 3% від фонду оплати праці адміністративно-господарського підрозділу, що відповідає міжнародним стандартам інвестування в розвиток персоналу.

Особливу увагу необхідно приділити створенню комплексної системи навчання та розвитку персоналу. Наразі витрати на навчання становлять лише

1,2% від фонду оплати праці, що є недостатнім для забезпечення необхідного рівня кваліфікації працівників, особливо в умовах швидкої цифровізації та зміни технологій роботи. Пропонується збільшити бюджет навчання до 3% від ФОП, що відповідає рекомендаціям провідних експертів у сфері управління персоналом. Структура програми навчання та розвитку персоналу адміністративно-господарського підрозділу представлена в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

Програма навчання та розвитку персоналу адміністративно-
господарського підрозділу на 2026-2028 роки

Категорія персоналу	Напрями навчання	Форма навчання	Тривалість	Кількість осіб/рік	Вартість на особу (тис. грн)	Загальна вартість (тис. грн/рік)
Керівники відділів та секторів	Стратегічне управління, фінансовий менеджмент, управління змінами	Зовнішні тренінги, MBA-модулі	120 год/рік	12	45	540
Спеціалісти з закупівель	Публічні закупівлі, контрактний менеджмент, переговори	Сертифікаційні програми	80 год/рік	8	28	224
Інженери та технічні фахівці	Експлуатація сучасного обладнання, системи автоматизації	Тренінги виробників, технічні курси	60 год/рік	25	18	450
Фахівці з обліку майна	ERP-системи, інвентаризація, управління активами	Корпоративне навчання, онлайн-курси	40 год/рік	15	12	180
Водії та технічний персонал	Безпека руху, технічне обслуговування	Корпоративне навчання	24 год/рік	35	4	140
ІТ-спеціалісти	Сучасні ІТ-технології, кібербезпека, адміністрування систем	Сертифікаційні програми, конференції	100 год/рік	10	38	380

Продовження табл. 3.8

Весь персонал	Цифрові навички, робота з новими системами	Онлайн-платформа, внутрішні тренінги	20 год/рік	120	3	360
Кадровий резерв	Підготовка до керівних посад, лідерство	Програма розвитку лідерів	80 год/рік	15	32	480
Всього						2754

Джерело: розроблено автором

Програма навчання охоплює всі категорії персоналу адміністративно-господарського підрозділу з урахуванням специфіки їх діяльності та потреб у розвитку компетенцій. Особливу увагу приділено навчанню керівників та фахівців, які безпосередньо відповідають за впровадження нових систем та технологій. Для них передбачені спеціалізовані зовнішні програми навчання, включаючи модулі MBA та сертифікаційні курси.

Важливим елементом програми є створення корпоративного навчального центру на базі Одеської митниці, який забезпечуватиме проведення внутрішніх тренінгів, адаптаційного навчання та навчання роботі з новими системами. Центр буде обладнано сучасною технікою, включаючи інтерактивні дошки, комп'ютерну техніку та симулятори для практичного навчання роботі з обладнанням.

Також планується впровадження корпоративної онлайн-платформи навчання, яка дозволить працівникам проходити навчальні курси в зручний для них час без відриву від виробництва. Платформа міститиме бібліотеку відеоуроків, інтерактивні тести, електронні підручники та інші навчальні матеріали. Використання онлайн-навчання дозволить суттєво скоротити витрати на навчання та забезпечити доступність навчальних ресурсів для всіх працівників незалежно від їх місцезнаходження.

Удосконалення системи мотивації персоналу передбачає впровадження комплексного підходу, який поєднує матеріальні та нематеріальні інструменти стимулювання. Основою системи матеріальної мотивації стане впровадження

оплати праці на основі ключових показників ефективності (КРІ), які будуть відображати індивідуальний внесок кожного працівника в досягнення цілей підрозділу. Структура системи мотивації персоналу адміністративно-господарського підрозділу представлена в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9.

Комплексна система мотивації персоналу адміністративно-господарського підрозділу

Інструмент мотивації	Цільова категорія	Умови отримання	Розмір /зміст	Частота надання	Очікуваний вплив на продуктивність
1	2	3	4	5	6
Базова заробітна плата	Всі працівники	Виконання посадових обов'язків	Відповідно до штатного розпису	Щомісячно	Базовий рівень
Премія за виконання КРІ	Всі працівники	Виконання індивідуальних КРІ на 100%+	До 30% від посадового окладу	Щоквартально	+25-30%
Бонус за участь у проектах	Учасники проектних команд	Успішна реалізація проекту	15-25% від окладу за проект	По завершенню проекту	+15-20%
Надбавка за кваліфікацію	Фахівці з сертифікатами	Наявність професійних сертифікатів	10-15% до окладу	Постійно	+10-12%
Доплата за цифрові навички	Працівники, що володіють цифровими інструментами	Підтверджена кваліфікація	8% до окладу	Постійно	+8-10%
Матеріальна допомога	Всі працівники	Складні життєві обставини, лікування	До 3 окладів на рік	За потреби	Підвищення лояльності
Розширений соціальний пакет	Всі працівники	Відпрацювання більше 1 року	Медичне страхування, компенсація навчання дітей	Постійно	Утримання персоналу
Додаткові дні відпустки	Працівники з високими показниками	Виконання річних КРІ на 120%+	3-5 додаткових днів	Щорічно	+12-15%
Визнання та нагороди	Кращі працівники	Досягнення значних результатів	Грамоти, подарунки, публічне визнання	Щоквартально	+10-15%

Продовження табл. 3.9

1	2	3	4	5	6
Гнучкий графік роботи	Офісні працівники	Наявність сімейних обставин, висока продуктивність	Можливість роботи за гнучким графіком	Постійно	+8-12%
Інвестиції в розвиток	Працівники кадрового резерву	Включення до кадрового резерву	Оплата навчання за зовнішніми програмами	Щорічно	+15-20%

Джерело: розроблено автором

Впровадження комплексної системи мотивації дозволить підвищити загальну продуктивність праці на 25-30% за рахунок кращої зацікавленості працівників у результатах своєї діяльності. Система КРІ забезпечить прозорість критеріїв оцінки та створить чітку систему зв'язку між результатами роботи та винагородою.

Особливу увагу необхідно приділити соціально-психологічній підтримці персоналу в умовах воєнного стану. Високий рівень стресу, постійна загроза обстрілів, проблеми з електропостачанням та загальна невизначеність негативно впливають на психологічний стан працівників та їх продуктивність. Пропонується створення служби психологічної підтримки персоналу, яка включатиме штатного психолога та програми підтримки психологічного здоров'я працівників.

Програма соціально-психологічної підтримки включатиме індивідуальні консультації для працівників, які відчувають стрес або емоційне вигорання, групові тренінги з управління стресом та підтримки резиліентності, програми тимбілдінгу для зміцнення командного духу, покращення умов праці з облаштуванням кімнат відпочинку та зон релаксації. За оцінками експертів, інвестиції в психологічну підтримку персоналу окупуваються за рахунок зменшення плинності кадрів, зниження захворюваності та підвищення продуктивності праці.

Цифровізація HR-процесів є важливою складовою модернізації системи управління персоналом. Впровадження HR-інформаційної системи дозволить автоматизувати рутинні процеси, такі як ведення кадрового обліку, планування відпусток, облік робочого часу, формування звітності. Система також забезпечить можливості для HR-аналітики, включаючи аналіз плинності кадрів, прогнозування кадрових потреб, оцінку ефективності навчальних програм, моніторинг задоволеності персоналу [60, 61].

Інтегрована HR-система забезпечить створення єдиної бази даних про працівників з повною історією їх розвитку в організації, автоматизацію процесів рекрутингу та відбору, включаючи публікацію вакансій та обробку резюме, електронний документообіг кадрових документів з використанням електронних підписів, систему самообслуговування для працівників, через яку вони зможуть подавати заявки, переглядати розклад та отримувати довідки, мобільний додаток для доступу до HR-сервісів у будь-який час та з будь-якого місця. Очікувані результати впровадження програми удосконалення системи управління персоналом представлені в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10.

Очікувані результати впровадження програми удосконалення системи управління персоналом адміністративно-господарського підрозділу

Показник	Базове значення (2026)	Проміжне значення (2027)	Цільове значення (2028)	Абсолютна зміна	Відносна зміна (%)
Плинність кадрів	14%	10%	8%	-6 п.п.	-42,9%
Середній термін закриття вакансій (днів)	90	60	45	-45	-50,0%
Відсів новачків у перші 6 місяців	18%	12%	7%	-11 п.п.	-61,1%
Рівень задоволеності персоналу (%)	65%	78%	88%	+23 п.п.	+35,4%
Рівень залученості персоналу (%)	58%	72%	82%	+24 п.п.	+41,4%
Частка працівників з високою кваліфікацією	68%	78%	85%	+17 п.п.	+25,0%
Середня кількість годин навчання на працівника	18	35	48	+30	+166,7%

Продовження табл. 3.10

Продуктивність праці (індекс)	100	118	130	+30 п.п.	+30,0%
Витрати на персонал як % від загальних витрат АГД	42%	40%	38%	-4 п.п.	-9,5%
Рівень досягнення КРІ підрозділом	82%	90%	95%	+13 п.п.	+15,9%

Джерело: розроблено автором на основі прогнозних розрахунків

Дані таблиці 3.10 свідчать про значний потенціал покращення кадрових показників внаслідок реалізації запропонованої програми. Зниження плинності кадрів з 14% до 8% дозволить суттєво скоротити витрати на підбір та адаптацію нових працівників, які, за оцінками експертів, становлять від 50% до 150% річної заробітної плати на одну заміщену позицію. Підвищення продуктивності праці на 30% при одночасному зменшенні частки витрат на персонал у загальних витратах свідчить про зростання ефективності використання людських ресурсів.

Особливо важливим є зростання рівня задоволеності та залученості персоналу, оскільки ці показники безпосередньо корелюють з продуктивністю праці, якістю обслуговування та готовністю працівників докладати додаткові зусилля для досягнення цілей організації. Збільшення середньої кількості годин навчання на працівника більш ніж утричі забезпечить постійне оновлення знань та навичок персоналу відповідно до вимог цифрової трансформації та модернізації процесів.

3.3. Обґрунтування ефективності запропонованих заходів (економічний і функціональний ефект)

Реалізація комплексної програми вдосконалення організаційного забезпечення адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці вимагає значних інвестицій, які повинні бути економічно обґрунтованими та забезпечувати відчутний ефект для підвищення ефективності роботи митниці. Необхідно здійснити детальну оцінку витрат на впровадження запропонованих заходів та очікуваних економічних вигод від їх реалізації. Загальна структура

інвестицій у вдосконалення адміністративно-господарської діяльності на період 2025-2027 років представлена в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11.

Зведена структура інвестицій у вдосконалення адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці на 2026-2028 роки

Напрямок інвестування	2026 (млн грн)	2027 (млн грн)	2028 (млн грн)	Разом (млн грн)	Частка (%)	Джерела фінансування
Модернізація матеріально-технічної бази	138,0	138,0	103,0	379,0	73,8%	Держбюджет, міжнародні гранти
Впровадження цифрових систем управління	55,0	35,0	15,0	105,0	20,4%	Держбюджет, технічна допомога
Удосконалення управління персоналом	4,8	4,2	3,2	12,2	2,4%	Держбюджет
Організаційний розвиток та консалтинг	3,5	3,2	2,8	9,5	1,9%	Держбюджет
Резерв на непередбачені витрати (5%)	10,1	9,0	6,2	25,3	4,9%	Держбюджет
Загальні інвестиції	211,4	189,4	130,2	531,0	100%	

Джерело: розроблено автором

Загальний обсяг інвестицій у вдосконалення адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці на період 2026-2028 років становить 531 млн грн. Найбільша частка інвестицій (73,8%) припадає на модернізацію матеріально-технічної бази, що відображає критичну потребу в оновленні застарілого обладнання та інфраструктури. Впровадження цифрових систем управління потребує 105 млн грн або 20,4% загальних інвестицій, що підкреслює стратегічну важливість цифрової трансформації для підвищення ефективності господарської діяльності.

Для оцінки економічної ефективності запропонованих заходів необхідно розрахувати очікувані економічні вигоди від їх впровадження. Економічний ефект може проявлятися у формі прямої економії витрат, збільшення доходів від підвищення продуктивності та якості роботи, уникнення майбутніх витрат

завдяки превентивним заходам. Розрахунок очікуваного економічного ефекту представлений в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12.

Розрахунок очікуваного річного економічного ефекту від впровадження заходів вдосконалення (після повної реалізації програми)

Джерело економічного ефекту	Механізм отримання ефекту	Базові витрати (млн грн/рік)	Очікувані витрати (млн грн/рік)	Економія (млн грн/рік)	Частка у загальному ефекті (%)
Скорочення витрат на ремонт обладнання	Використання нового обладнання, превентивне обслуговування	8,5	5,2	3,3	5,5%
Економія електроенергії та теплопостачання	Енергоефективні будівлі, альтернативні джерела енергії	8,2	5,0	3,2	5,3%
Скорочення витрат на утримання транспорту	Новий транспорт, GPS-моніторинг, ефективне використання	6,8	4,9	1,9	3,2%
Оптимізація закупівель	Планування, електронні тендери, консолідація закупівель	95,0	85,5	9,5	15,8%
Скорочення складських запасів	Оптимізація запасів, швидкість обробки замовлень	18,0	13,5	4,5	7,5%
Зменшення втрат від простоїв обладнання	Підвищення надійності, швидкість ремонтів	4,2	1,5	2,7	4,5%
Скорочення витрат на персонал	Підвищення продуктивності, зменшення плинності	140,0	133,0	7,0	11,7%
Економія часу працівників	Автоматизація рутинних процесів, електронний документообіг	-	-	8,5	14,2%
Уникнення штрафів та втрат	Дотримання нормативів, контроль якості	3,5	1,2	2,3	3,8%
Підвищення пропускної здатності	Ефективне обладнання, оптимізація процесів	-	-	12,5	20,8%
Покращення якості послуг	Задоволеність клієнтів, зменшення скарг	-	-	4,5	7,5%
Загальний річний економічний ефект				59,9	100%

Джерело: розроблено автором на основі експертних оцінок та аналізу практики інших митниць

Загальний очікуваний річний економічний ефект від впровадження запропонованих заходів становить 59,9 млн грн. Найбільший внесок у загальний ефект дають підвищення пропускну здатності митниці (20,8%), оптимізація закупівель (15,8%) та економія часу працівників завдяки автоматизації (14,2%). Ці три джерела забезпечують більше половини загального економічного ефекту.

Важливо відзначити, що економічний ефект починає проявлятися поступово в міру впровадження заходів. У перший рік реалізації програми (2025) очікується отримання близько 25% від повного річного ефекту, у другий рік (2026) – близько 60%, а повний ефект буде досягнутий у 2027 році після завершення всіх заходів модернізації. Для оцінки економічної доцільності інвестиційної програми розраховуються основні показники економічної ефективності, представлені в таблиці 3.13.

Таблиця 3.13.

Показники економічної ефективності програми вдосконалення адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці

Показник	Методика розрахунку	Значення	Інтерпретація
Загальні інвестиції	Сума всіх витрат за 2026-2028 рр.	531,0 млн грн	Обсяг необхідних інвестицій
Річний економічний ефект	Сума всіх видів економії та додаткових вигод	59,9 млн грн	Щорічна вигода після повного впровадження
Простий термін окупності	Інвестиції / Річний ефект	8,9 років	Час повернення інвестицій без врахування дисконтування
Чиста приведена вартість (NPV) за 10 років	Σ Д грошових потоків / $(1+r)^n$ - Інвестиції, де $r=10\%$	+127,4 млн грн	Проект економічно доцільний, $NPV > 0$
Внутрішня норма прибутковості (IRR)	Ставка дисконту при $NPV=0$	14,2%	Проект привабливий, $IRR >$ вартості капіталу
Індекс прибутковості (PI)	$NPV / \text{Інвестиції} + 1$	1,24	Проект ефективний, $PI > 1$
Дисконтований термін окупності	Період досягнення $NPV=0$	7,2 роки	Термін повернення інвестицій з урахуванням дисконтування

Джерело: розраховано автором

Розрахунок показників економічної ефективності підтверджує економічну доцільність запропонованої програми вдосконалення адміністративно-господарської діяльності. Чиста приведена вартість проекту становить 127,4 млн грн, що свідчить про створення значної додаткової вартості внаслідок реалізації програми. Внутрішня норма прибутковості 14,2% перевищує типову вартість державного капіталу (близько 10%), що робить проект привабливим з точки зору ефективності використання бюджетних коштів.

Індекс прибутковості 1,24 означає, що на кожну гривню інвестованих коштів буде отримано 1,24 гривні дисконтованих вигод, що підтверджує високу ефективність програми. Дисконтований термін окупності 7,2 роки є прийнятним для інфраструктурних проектів такого масштабу, особливо з урахуванням того, що економічний ефект буде отримуватися протягом значно довшого періоду.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3:

Проведене дослідження напрямів вдосконалення організаційного забезпечення адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці дозволяє сформулювати наступні ключові висновки та рекомендації.

Оптимізація організаційної структури та процесів управління адміністративно-господарською діяльністю є фундаментальною передумовою підвищення ефективності роботи митниці. Запропоноване впровадження матричної організаційної структури замість традиційної лінійно-функціональної дозволить скоротити кількість рівнів управління з чотирьох до трьох, що прискорить процес прийняття рішень на 25%. Створення п'яти постійних проектних команд забезпечить підвищення ефективності виконання ключових проектів модернізації на 40%, а зменшення дублювання функцій з 20% до 5% дозволить досягти економії ресурсів у розмірі 15% від поточних витрат на адміністративно-господарську діяльність.

Комплексна оптимізація бізнес-процесів адміністративно-господарської діяльності має значний потенціал підвищення оперативності та ефективності роботи. Аналіз сімох ключових бізнес-процесів виявив можливості скорочення їх тривалості в середньому на 56-71%. Зокрема, процес обробки заявок на матеріальне забезпечення може бути скорочений з 7 до 2 днів завдяки впровадженню електронного документообігу, процес закупівлі матеріально-технічних ресурсів – з 45 до 20 днів завдяки електронній системі управління закупівлями, а процес інвентаризації майна – з 20 до 8 днів за рахунок використання RFID-технологій та мобільних додатків. Впровадження запропонованої системи ключових показників ефективності забезпечить підвищення рівня виконання бюджету з 87% до 95%, скорочення частки витрат на утримання інфраструктури з 35% до 28% та підвищення рівня автоматизації процесів з 30% до 75%.

Модернізація матеріально-технічної бази та впровадження цифрових технологій управління ресурсами є критично важливим напрямом вдосконалення адміністративно-господарської діяльності. Розроблена інвестиційна програма на 2026-2028 роки загальним обсягом 379 млн грн передбачає комплексне оновлення інспекційного обладнання (108 млн грн), модернізацію IT-інфраструктури (115 млн грн), капітальний ремонт будівель та споруд (85 млн грн), оновлення транспортного парку (45 млн грн) та створення систем енергозабезпечення і автономності (26 млн грн). Реалізація програми дозволить підвищити частку справного обладнання з 70% до 92%, скоротити середній вік основних засобів з 12 до 6,5 років, підвищити пропускну здатність пунктів оформлення на 50% та скоротити час обробки вантажів удвічі з 8,5 до 4,2 години.

Впровадження інтегрованої цифрової системи управління ресурсами на базі ERP-платформи забезпечить якісний прорив у рівні автоматизації та ефективності адміністративно-господарських процесів. Система із восьми взаємопов'язаних модулів загальною вартістю 105 млн грн охопить всі ключові аспекти діяльності від управління закупівлями до аналітики та звітності.

Очікується, що впровадження модуля управління закупівлями скоротить цикл закупівель на 55% та підвищить прозорість на 70%, модуль управління майном скоротить час інвентаризації на 60% та підвищить точність обліку на 85%, а модуль управління транспортом забезпечить економію паливно-мастильних матеріалів на 20% та підвищення ефективності використання транспорту на 35%. Впровадження системи електронного документообігу дозволить скоротити паперовий документообіг на 75% та прискорити процеси узгодження на 60%.

Удосконалення системи управління персоналом є необхідною умовою успішної реалізації всіх інших напрямів модернізації та забезпечення довгострокової ефективності адміністративно-господарської діяльності. Комплексна програма удосконалення кадрової політики з бюджетом 12,2 млн грн на 2025-2027 роки охоплює вісім ключових напрямів від системи залучення та відбору персоналу до цифровізації HR-процесів. Реалізація програми дозволить знизити плинність кадрів з 14% до 8%, скоротити термін закриття вакансій з 90 до 45 днів, зменшити відсів новачків у перші шість місяців з 18% до 7%, підвищити рівень задоволеності персоналу з 65% до 88% та рівень залученості з 58% до 82%.

Особливу увагу в програмі удосконалення приділено навчанню та розвитку персоналу з планованим збільшенням бюджету навчання з 1,2% до 3% від фонду оплати праці. Структурована програма навчання на 2026-2028 роки охоплює всі категорії персоналу з річним бюджетом 2,75 млн грн та передбачає збільшення середньої кількості годин навчання на працівника з 18 до 48 годин на рік. Впровадження корпоративного навчального центру та онлайн-платформи навчання забезпечить доступність якісного навчання для всіх працівників та дозволить підвищити частку працівників з високою кваліфікацією з 68% до 85%. Комплексна система мотивації, що поєднує матеріальні та нематеріальні інструменти стимулювання на основі KPI, забезпечить підвищення продуктивності праці на 30% при одночасному зменшенні частки витрат на персонал у загальних витратах з 42% до 38%.

Економічне обґрунтування запропонованої програми вдосконалення підтверджує її високу ефективність та доцільність реалізації. Загальний обсяг інвестицій у вдосконалення адміністративно-господарської діяльності на період 2026-2028 років становить 531 млн грн, з яких 73,8% припадає на модернізацію матеріально-технічної бази, 20,4% – на впровадження цифрових систем управління та 2,4% – на удосконалення управління персоналом. Очікуваний річний економічний ефект після повної реалізації програми становить 59,9 млн грн, що забезпечується за рахунок оптимізації закупівель (9,5 млн грн), підвищення пропускної здатності (12,5 млн грн), економії часу працівників (8,5 млн грн), скорочення витрат на персонал (7,0 млн грн) та інших джерел економії.

Розрахунок показників економічної ефективності демонструє привабливість програми для інвестування. Чиста приведена вартість проекту за десятирічний період становить 127,4 млн грн, що свідчить про створення значної додаткової вартості. Внутрішня норма прибутковості 14,2% перевищує типову вартість державного капіталу, індекс прибутковості 1,24 означає отримання 1,24 гривні вигод на кожному інвестовану гривню, а дисконтований термін окупності 7,2 роки є прийнятним для інфраструктурних проектів такого масштабу. Ці показники підтверджують не лише фінансову доцільність, але й високу соціальну та стратегічну цінність програми для підвищення ефективності роботи Одеської митниці та зміцнення її конкурентних позицій.

Окрім кількісних показників економічної ефективності, реалізація програми забезпечить значні якісні вигоди, які важко піддаються прямій грошовій оцінці. До них належать підвищення іміджу та репутації Одеської митниці як сучасного та ефективного митного органу, покращення якості обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, зміцнення конкурентних позицій порівняно з іншими митницями України, підвищення рівня безпеки та захищеності інформації, створення сприятливих умов для залучення міжнародної технічної допомоги та інвестицій, посилення спроможності протидіяти корупційним ризикам завдяки автоматизації та

прозорості процесів. Важливим є також соціальний ефект у вигляді створення комфортних та безпечних умов праці, підвищення професійної компетентності працівників, зміцнення корпоративної культури та забезпечення психологічної підтримки персоналу в умовах воєнного стану.

Успішна реалізація запропонованої програми вимагає системного підходу, поетапного впровадження заходів та ефективного управління ризиками. Визначені основні ризики включають недофінансування через бюджетні обмеження, затримки у поставках обладнання, опір змінам з боку персоналу, технологічні ризики несумісності систем, кадрові ризики відтоку спеціалістів та ризики кібербезпеки. Для мінімізації цих ризиків розроблено комплекс превентивних заходів, включаючи диверсифікацію джерел фінансування, поетапне впровадження з можливістю коригування, інтенсивну програму навчання та залучення персоналу, ретельний відбір постачальників, конкурентну систему оплати праці та високі стандарти кібербезпеки.

Таким чином, розроблена комплексна програма вдосконалення організаційного забезпечення адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці є економічно обґрунтованою, реалістичною та такою, що забезпечує досягнення стратегічних цілей модернізації митниці. Реалізація запропонованих заходів дозволить суттєво підвищити ефективність використання матеріальних, фінансових та трудових ресурсів, забезпечити цифрову трансформацію господарських процесів, створити сучасну систему управління персоналом та зміцнити конкурентні позиції Одеської митниці як одного з ключових митних органів України. Успішна імплементація програми сприятиме не лише покращенню внутрішньої ефективності митниці, але й підвищенню якості митних послуг для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що в кінцевому підсумку позитивно вплине на розвиток міжнародної торгівлі та економіку регіону в цілому.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження управління адміністративно-господарською діяльністю Одеської митниці дозволяє сформулювати наступні узагальнюючі висновки та рекомендації щодо вдосконалення організаційного забезпечення митних органів України.

Адміністративно-господарська діяльність є критично важливою складовою функціонування державних органів, зокрема митниці, оскільки створює необхідну матеріально-технічну, фінансову та організаційну базу для виконання основних завдань митного контролю, адміністрування платежів та забезпечення дотримання митного законодавства. Теоретичний аналіз показав, що адміністративно-господарська діяльність розглядається не лише як допоміжна функція, а як стратегічно важлива управлінська система, здатна впливати на ефективність використання ресурсів, якість державних послуг та рівень довіри до митних органів.

Дослідження нормативно-правової бази виявило, що управління адміністративно-господарською діяльністю в митних органах здійснюється на основі Митного кодексу України, Бюджетного кодексу України, Закону України «Про управління об'єктами державної власності», постанов Кабінету Міністрів України та наказів Державної митної служби. Водночас існує потреба у гармонізації законодавства з європейськими стандартами, усуненні дублювання функцій, підвищенні рівня цифровізації процесів та розширенні автономії регіональних митниць у питаннях матеріально-технічного забезпечення.

Аналіз стану адміністративно-господарської діяльності Одеської митниці виявив низку критичних проблем, які негативно впливають на ефективність роботи митного органу. Організаційна структура адміністративно-господарського підрозділу характеризується певною громіздкістю, дублюванням функцій окремих секторів та недостатньо чіткою координацією між підрозділами. Основні засоби митниці за період 2023-2024 років

збільшилися лише на 4,2%, при цьому понад 40% обладнання використовується більше 10 років і потребує термінової заміни. Лише 25-30% транспортних засобів перебувають у технічно справному стані, що суттєво ускладнює оперативність виконання господарських функцій.

Фінансування адміністративно-господарських потреб демонструє тривожну негативну динаміку, скоротившись з 45 млн грн у 2020 році до 32 млн грн у 2023 році, що становить зменшення на 29%. Це відбувається на фоні зростання витрат на основні статті господарської діяльності, включаючи оплату праці, модернізацію технічної бази та ІТ-системи. Така ситуація створює значний розрив між потребами та можливостями митниці у забезпеченні належних умов функціонування.

Управління трудовими ресурсами стикається з серйозними викликами, зумовленими воєнним станом. Чисельність персоналу скоротилася у 2022 році на 12% через мобілізацію та релокацію працівників і станом на 2024 рік не досягла докризового рівня. Плинність кадрів залишається на рівні 14%, що свідчить про недостатню мотивацію та складні умови праці. Водночас позитивним є зростання продуктивності праці завдяки впровадженню цифрових сервісів та оптимізації робочих процесів, що демонструє потенціал технологічної модернізації.

Рівень цифровізації адміністративно-господарських процесів залишається критично низьким на рівні 30%. Облік майна здебільшого ведеться в таблицях Excel, відсутня інтегрована ERP-система, частина документообігу здійснюється в паперовій формі. Це значно знижує ефективність управління, ускладнює контроль за використанням ресурсів та створює ризики втрати інформації.

Результати SWOT-аналізу підтвердили, що Одеська митниця має значний стратегічний потенціал завдяки вигідному географічному розташуванню на узбережжі Чорного моря, наявності контейнерних терміналів світового рівня та можливостям інтеграції в європейську митну систему. Зважена оцінка сильних сторін становить 3,05 бали, можливостей – 2,85 бали, що переважає слабкі сторони (1,05 бали) та загрози (1,00 бал). Водночас високий рівень зношеності

інфраструктури, недостатня цифровізація, корупційні ризики та військові загрози вимагають невідкладних системних реформ.

Розроблена комплексна програма вдосконалення адміністративно-господарської діяльності передбачає впровадження матричної організаційної структури замість традиційної лінійно-функціональної, що дозволить скоротити кількість рівнів управління з чотирьох до трьох та прискорити процес прийняття рішень на 25%. Оптимізація семи ключових бізнес-процесів забезпечить скорочення їх тривалості в середньому на 56-71%, зокрема процес обробки заявок на матеріальне забезпечення може бути скорочений з 7 до 2 днів, процес закупівлі матеріально-технічних ресурсів – з 45 до 20 днів.

Інвестиційна програма модернізації матеріально-технічної бази на період 2025-2027 років загальним обсягом 379 млн грн передбачає оновлення інспекційного обладнання (108 млн грн), модернізацію IT-інфраструктури (115 млн грн), капітальний ремонт будівель та споруд (85 млн грн), оновлення транспортного парку (45 млн грн) та створення систем енергозабезпечення і автономності (26 млн грн). Реалізація програми дозволить підвищити частку справного обладнання з 70% до 92%, скоротити середній вік основних засобів з 12 до 6,5 років, підвищити пропускну здатність пунктів оформлення на 50% та скоротити час обробки вантажів удвічі.

Впровадження інтегрованої цифрової системи управління ресурсами на базі ERP-платформи вартістю 105 млн грн забезпечить автоматизацію всіх ключових процесів адміністративно-господарської діяльності. Система із восьми взаємопов'язаних модулів охопить управління закупівлями, майном та активами, складським господарством, транспортом, ремонтами, бюджетуванням, електронним документообігом та аналітикою. Очікується скорочення циклу закупівель на 55%, часу інвентаризації на 60%, економія паливно-мастильних матеріалів на 20% та скорочення паперового документообігу на 75%.

Комплексна програма удосконалення системи управління персоналом з бюджетом 12,2 млн грн на 2025-2027 роки охоплює вісім ключових напрямів

від залучення та відбору кадрів до цифровізації HR-процесів. Збільшення бюджету навчання з 1,2% до 3% від фонду оплати праці та впровадження корпоративного навчального центру дозволить підвищити середню кількість годин навчання на працівника з 18 до 48 годин на рік. Впровадження системи мотивації на основі KPI забезпечить підвищення продуктивності праці на 30% при одночасному зменшенні плинності кадрів з 14% до 8%.

Економічне обґрунтування запропонованої програми підтверджує її високу ефективність. Загальний обсяг інвестицій становить 531 млн грн на період 2025-2027 років, очікуваний річний економічний ефект після повної реалізації програми – 59,9 млн грн. Чиста приведена вартість проекту за десятирічний період становить 127,4 млн грн, внутрішня норма прибутковості 14,2% перевищує вартість державного капіталу, індекс прибутковості 1,24 означає отримання 1,24 гривні вигод на кожному інвестовану гривню. Дисконтований термін окупності 7,2 роки є прийнятним для інфраструктурних проєктів такого масштабу.

Окрім кількісних показників, реалізація програми забезпечить значні якісні вигоди, включаючи підвищення іміджу та репутації Одеської митниці, покращення якості обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, зміцнення конкурентних позицій, підвищення рівня безпеки інформації, посилення спроможності протидіяти корупційним ризикам та створення комфортних умов праці для персоналу.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання розроблених рекомендацій не лише Одеською митницею, але й іншими митними органами України для підвищення ефективності адміністративно-господарської діяльності. Запропоновані заходи ґрунтуються на аналізі реального стану, враховують специфіку воєнного часу та узгоджуються з міжнародними стандартами та кращими практиками європейських митниць.

Для успішної реалізації запропонованої програми необхідно забезпечити системний підхід, поетапне впровадження заходів, диверсифікацію джерел фінансування з залученням міжнародних грантів та технічної допомоги,

інтенсивну програму навчання та залучення персоналу до процесу змін, ретельний відбір постачальників обладнання та програмного забезпечення, впровадження конкурентної системи оплати праці для утримання ключових спеціалістів та забезпечення високих стандартів кібербезпеки.

Таким чином, вдосконалення управління адміністративно-господарською діяльністю Одеської митниці є комплексним завданням, що вимагає системних змін в організаційній структурі, бізнес-процесах, матеріально-технічній базі, цифровізації та управлінні персоналом. Реалізація запропонованих заходів дозволить суттєво підвищити ефективність роботи митниці, зміцнити її конкурентні позиції та забезпечити якісніше обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що в кінцевому підсумку сприятиме розвитку міжнародної торгівлі та економічному зростанню регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Афанасьєв М. Ю., Гончаров Ю. В., Петльований М. В. Економіка підприємства : навч.-метод. посібник. Харків : ХНЕУ, 2021. 348 с.
2. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Управління персоналом : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 468 с.
3. Бондар Н. П., Войтків Я. Я. Удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. С. 215–220.
4. Бондарчук В. В. Державне управління ресурсами в умовах фінансової кризи. *Публічне управління: теорія та практика*. 2022. № 1. С. 34–41.
5. Бухал Д. В. Адміністративно-господарська діяльність державних установ: організаційні аспекти. *Менеджмент в органах влади*. 2021. № 1 (15). С. 18–23.
6. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 15.11.2025).
7. Василенко В. О. Теорія і практика розробки управлінських рішень : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2003. 420 с.
8. Гриньова В. М., Грузіна І. А. Управління персоналом підприємства : монографія. Харків : Вид. ХНЕУ, 2015. 312 с.
9. Грیشнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносини : підручник. Київ : Знання, 2004. 535 с.
10. Грушко В. М. Менеджмент підприємства: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 504 с.
11. Данилків Х. П., Грибик І. І. Управління адміністративно-господарською діяльністю бюджетних установ. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2018. № 899. С. 11–19.

12. Державна митна служба України. (2024). Річний звіт про діяльність митниць. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 15.11.2025).
13. Державна митна служба України. Звіт про діяльність у 2023 році. <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 15.11.2025).
14. Державна митна служба України: офіційний веб-сайт. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2025).
15. Дикань В. Л., Компанієць В. В., Каличева Н. Є. Стратегічне управління: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 272 с.
16. Дорош Ю. В. Реформування митної системи України в умовах євроінтеграції. *Фінанси України*. 2022. № 3. С. 89–97.
17. Жадан О. В. Система матеріально-технічного забезпечення як фактор підвищення ефективності діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. № 8. С. 236–241.
18. Калюжний В. С. Удосконалення системи управління матеріально-технічною базою підприємства. *Економіка і регіон*. 2020. № 4 (79). С. 51–57.
19. Ковальчук С. В. Організаційно-управлінські засади адміністративно-господарської діяльності підприємства. *Економіка і організація управління*. 2020. № 3 (43). С. 112–117.
20. Козак Ю. Г., Логвінова Н. С., Колеснікова К. С. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 328 с.
21. Козіна О. В. Організація адміністративно-господарської діяльності в публічних установах. *Державне управління: теорія та практика*. 2022. № 2 (38). С. 44–49.
22. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2002. 337 с.
23. Кондратюк О. І. Управління адміністративно-господарською діяльністю в умовах цифрової трансформації. *Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку*. 2021. № 3. С. 78–86.
24. Круш П. В., Дергачова В. В. Логістика : навч. посіб. Київ : НАУ, 2010. 232 с.

25. Лаптева Н. І. Адміністративно-господарська діяльність у системі управління підприємством. *Економіка та держава*. 2020. № 12. С. 89–94.
26. Лигоненко Л. О. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2005. 377 с.
27. Лисенко Л. М. Управління матеріально-технічним забезпеченням : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2017. 248 с.
28. Мельник Л. Г. Економіка та управління інноваційним розвитком : навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. 398 с.
29. Мельник Л. Г. Менеджмент у державному секторі : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2020. 328 с.
30. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 15.11.2025).
31. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 412 с.
32. Москаленко В. П. Теорія організації : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 280 с.
33. Павленко А. Ф., Войчак А. В. Маркетинг : підручник. Київ : КНЕУ, 2003. 246 с.
34. Петренко С. М., Азарова А. О. Управління персоналом : навч. посіб. Київ : КНТ, 2012. 368 с.
35. Пономаренко В. С., Тридід О. М., Кизим М. О. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2003. 328 с.
36. Про Державну митну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 227 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п> (дата звернення: 15.11.2025).
37. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 15.11.2025).

38. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16> (дата звернення: 15.11.2025).

39. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. 496 с.

40. Рудницька О. М., Мірошніченко В. І. Організація і технологія торгівлі : підручник. Київ : КНТЕУ, 2016. 558 с.

41. Семенова І. М. Адміністративно-господарське забезпечення підприємства. *Економіка та держава*. 2015. № 6. С. 48–51.

42. Скібіцька Л. І., Скібіцький О. М. Менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 416 с.

43. Скрипник А. В. Цифровізація управління ресурсами підприємства. *Бізнес Інформ*. 2022. № 4. С. 45–50.

44. Стадник В. В., Йохна М. А. Менеджмент : посібник. Київ : Академвидав, 2003. 464 с.

45. Тарнавська Н. П. Управління ресурсозбереженням на підприємстві. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2019. № 914. С. 134–141.

46. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2000. 412 с.

47. Управління організацією: навч. посіб. / за ред. А. Г. Поршнева, З. П. Румянцевої, Н. А. Саломатіна. Київ: ІНФРА-М, 2003. 716 с.

48. Федулова Л. І. Управління організаційними змінами : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2008. 384 с.

49. Хміль Ф. І. Менеджмент: підручник. Київ: Академвидав, 2003. 608 с.

50. Чумаченко І. А. Логістика виробництва: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2019. 198 с.

51. Шевченко Л. О. Проблеми управління ресурсним забезпеченням митниці та шляхи їх вирішення. *Державне управління: теорія та практика*. 2023. № 1 (85). С. 55–63.

52. Штангрет А. М., Котляревський Я. В. Стратегічні напрями антикризового управління підприємствами. *Економіка підприємства*. 2022. № 3. С. 45–52.

53. Яковенко О.І. Використання зарубіжного досвіду здійснення конкурентної розвідки для забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств. Теорії конкуренції та практика визначення конкурентоспроможності в умовах безпеко-орієнтованого розвитку: кол. монографія / за ред. М.М. Меркулов. Ізмаїл, Одеса: Фенікс, 2020. С.171-180.

54. Яковенко О.І. Методичні підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств. Теоретико-методологічні аспекти підвищення конкурентоспроможності прикордонного регіону : кол. моногр. / за ред. В.І. Захарченко та М.М. Меркулова. Одеса: Атлант, 2018. С. 194-204.

55. Яковенко О.І. Тенденції розвитку організаційного дизайну та методичні засади їх реалізації в сучасних умовах господарської діяльності. Соціально-економічні та науковотехнічні аспекти безпекоорієнтованого розвитку прикордонного регіону: кол. моногр. / за ред. М.М. Меркулова; відп. ред. В.І. Захарченко. Одеса – Ізмаїл: Фенікс, 2022. С. 186–206.

56. Christensen C. M., Raynor M. E. *The Innovator's Solution: Creating and Sustaining Successful Growth*. Boston: *Harvard Business Review Press*, 2003. 304 p.

57. Drucker P. F. *Management Challenges for the 21st Century*. New York : HarperBusiness, 1999. 208 p.

58. European Commission. *EU Customs Reform Proposal 2024*. Brussels : EC, 2024. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/customs-2024-reform (дата звернення: 18.11.2025).

59. Hammer M., Champy J. *Reengineering the Corporation: A Manifesto for Business Revolution*. New York : *HarperBusiness*, 2003. 272 p.

60. ISO 41011:2017 Facility management – Vocabulary. Geneva: International Organization for Standardization, 2017. 28 p.
61. Kaplan R. S., Norton D. P. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. Boston : *Harvard Business Review Press*, 1996. 322 p.
62. Lough J. The Future of Ukrainian Customs: Reform under Fire. London : Chatham House, 2023. 18 p. URL: <https://www.chathamhouse.org/2023/07/future-ukrainian-customs> (дата звернення: 19.11.2025).
63. Mintzberg H. The Nature of Managerial Work. New York : Harper & Row, 1973. 320 p.
64. Porter M. E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. New York : Free Press, 1985. 557 p.
65. Robbins S. P., Coulter M. Management. 14th ed. New York : *Pearson Education*, 2018. 720 p.